

КРИТИКА Й БІБЛІОГРАФІЯ

Г. Е. Зав'ялов, *Основы Экономического планирования производства*. К методологии построения и контроля за выполнением промфинплана. М. Л. Соцэтизм 1931, стр. 80. Ц. 60 коп.

Із росту та зміцнення плянових засад у нашому народньому господарстві випливає, як один з наслідків, величезний попит студентів вишів, пляновиків тощо на літературу, присвячену плануванню. За цих умов треба до тієї плянкової літератури, що виходить на ринок, виявляти надто обережний підхід, що гарантував би добротність продукції і з погляду витриманої марксистсько-ленінської методології, і з погляду конкретності, практичності, цінності подаваного матеріалу.

На жаль, цих вимог не завжди дотримують наші видавництва. Це призводить до того, що на книжковий ринок прослизують часом книжки, цінність яких дуже сумнівна, а то й просто шкідливі та шкідницькі.

Книжку Е. Зав'ялова, що її тут рецензується, слід віднести саме до другої категорії — шкідливих і шкідницьких книжок.

Зав'ялов послідовно на всьому протязі своєї книжки (а протяг її дорівнює 5 друкованим аркушам) пропагує меншовицько-шкідницькі ідейки Ерманського. Сума „ідей“, що ними оперує Ерманський, досить відома: заперечення (погано приховане) соціалістичного характеру виробничих стосунків радянського господарства та щільно пов'язане з цим твердження, ніби на наших державних підприємствах існує вислиз: боротьба проти піднесення інтенсивності праці та відрядності як стимулу його; утотоження соціалістичної і капіталістичної раціоналізації тощо — отакі найяскравіші, наочно меншовицькі настанови Ерманського, цього агента контрреволюції. Ці настанови базувалися на відповідній методології — від самого початку й до кінця антимарксистській, механістичній.

Зведення соціальних законів і явищ до явищ природно-фізіологічних, універсалізація суспільних законів, що звідси випливає, та увічнення їх, некритичне перенесення на радянське господарство закономірностей капіталізму, затушковування класової боротьби та класових суперечностей, підміна їх — у дусі Богданова — організаційними, контраверсами, вишукування для всіх часів оптимумів — отакі методологічні настанови Ерманського.

Ці теоретико-методологічні й практично-політичні настанови виливаються в теорії раціоналізації, що її розробив Ерманський. „Провідна вісь“ її — механістичне протиставлення інтенсивності й продуктивності праці. Згідно з теорією Ерманського, що трактує працю як категорію фізіологічну, інтенсивність взагалі не править за чинник продуктивності. Відміна радянського господарства від капіталістичного — не в принципіально різних виробничих стосунках, не в диктатурі тієї чи цієї класи, а в тім, що за капіталізму виробництво розширюється коштом і „продуктивності“, і інтенсивності праці (в специфічно Ерманській інтерпретації цих категорій), а в радянському господарстві виробництво зростає, мовляв, — принаймні має зростати — тільки коштом „продуктивності“. Цією тезою Ерманський заразом хоче „вбити два зайці“: з одного боку, досягається витонченої апології капіталізму: всі його суперечності зводяться до підвищення інтенсивності праці, немовби антагоністична експлуататорська суть капіталізму хоч трохи істотно змінилася б навіть при

стабільній інтенсивності; тим самим часом увічнюється капіталістичний лад, бо робітник мусить — за Ерманським — боротися не за революційне знищення капіталістичних виробничих стосунків, а лише за певний рівень інтенсивності праці. З другого боку, теза Ерманського являє собою певну — і до того ж грубу — провокацію на адресу радянського господарства: адже різниця між ним і капіталізмом тільки в зреченні політики підвищення інтенсивності праці; а коли вже, всупереч „науці“, це підвищення інтенсивності праці здійснюється, значить радянське господарство принципово нічим не відрізняється від капіталістичного, значить радянський пролетар повинен посісти таку ж саму сторожку — ворожу позицію, яку посідає його західно-європейський співбрат щодо „своїх“ хазяїв...

Треба сказати, що відмінно від багатьох інших „ідей“ та „ідейок“, що їхню шкідливість буржуазну суть викрито порівняно недавно, з приводу теорії Ерманського — від самого початку її появи ніхто не сумнівався й не помилявся. Теоретична й політична її суть як адекватного вияву меншовизму, „приспосованого“ до умов радянського господарства, була цілком ясна. Викрита самого Ерманського як шкідника-інтервенціоніста покляло тільки останню рису на його „праці“, обмалювало його, як агента буржуазії в повному й буквальному розумінні цього слова...

Наводимо кілька ілюстрацій даної нами характеристики Зав'ялова.

„Успішність праці складається з двох елементів, — пише Зав'ялов, —

1) продуктивності праці й 2) інтенсивності праці.

Коли ж кажемо про загальну успішність праці, то цим самим ми констатуємо факт, не заглиблюючись у його суть. З погляду організації праці треба цю успішність праці розкласти на її складові частини, інакше кажучи, знайти чинники, що впливають на успішність праці й утворюють її складові елементи. Ці чинники можуть бути двоякого роду:

1) якісно — раціональне використання засобів виробництва (матеріали, апарати праці, сгументи тощо) і якісно — раціональне використання робісиль (кваліфікація, психодобір, умови роботи тощо);

2) кількість витраченої мускульної енергії (підкреслення наше — Ф. В.)

Сума чинників першої категорії визначає продуктивність праці, друга категорія чинників визначає інтенсивність праці.

Вже з одних визначень видно, що коли зростання продуктивності праці може бути безмежне й залежить від супення організації, техніки, вміння працювати, то зростання інтенсивності праці обмежується вузьким колом фізіологічних можливостей, бо мускульну енергію можна витратити тільки в межах фізичних сил людини... В царині інтенсивності праці завдання сходить до того, щоб визначити нормальну інтенсивність" (підкреслення наше — Ф. В.)^{1/}

Механістичний підхід до питань продуктивності праці, що в основному відтворює схему Ерманського, подано тут в перебільшено-вульгаризованому вигляді.

Розчленування праці на якість і кількість, віднесення інтенсивності праці до кількості її, зведення соціально-економічних категорій праці, трудових виробничих стосунків до витрат фізіологічної енергії, до того ж лише „мускульної“, наголос на обмежених можливостях інтенсивності праці, проклямування „нормальної інтенсивності“, виведення інтенсивності праці за дужки продуктивності — увесь комплекс „ідей“ Ерманського виклав Зав'ялов за один дух, до цього ж, як сказано, в спрощеному до неможливості вигляді.

^{1/} Цитую з укр. видання: Г. Зав'ялов — „Основи економічного планування виробництва“, стор. 20 — 22.

Практичний висновок Зав'ялова про визначення „нормальної інтенсивності“, як завдання, що стоїть у цій галузі щільно підводить нас до славновісного „оптимуму“ ерманського. Цю „нормальну інтенсивність“ розшифровується як „оптимум“. З цього приводу Зав'ялов не лишає ніяких сумнівів:

„Якщо ґрунтуватись на формулі оптимуму Ерманського $\frac{K}{E} = t$, де K — кількість корисного результату, E — кількість калорій витраченої енергії, а t — коефіцієнт раціоналізації, тобто кількість корисного результату на одиницю витраченої енергії, то...“¹⁾ і т. ін.

Але все ж таки, як визначити цю „нормальну інтенсивність“? Що взяти за норму — інтенсивність, ледаря чи інтенсивність ударника чи, нарешті, пересічну інтенсивність, що її можна мати, додавши інтенсивність ледаря й ударника та поділивши її на два? Взагалі як бути з ударником, що так безцеремонно вдирається в сферу „науки“ Ерманського — Зав'ялова і вже самою своєю присутністю перекидає з таким трудом складені карткові будівлі? ... Цілком ясно, що ударник працює не з „нормальною“, а з підвищеною інтенсивністю, при чому ця підвищена інтенсивність, залежно від росту ударництва, стає за норму „нормальної“... Додержуючись погляду Ерманського — Зав'ялова, треба було б визнати, що під виглядом ударництва та соцзамагання робиться натиск на робітничу клясу, збільшується норма експлуатації...

Саме цей другий висновок роблять Ерманські та Зав'ялови. Основа основ усіх квазі теоретичних побудов Ерманського — заперечення соціалістичного характеру виробничих стосунків в СРСР, твердження про наявність визиску в нашому господарстві. Ерманський це твердження старанно й глибоко приховав. А Зав'ялов з цього приводу робить надзвичайно цікаві — з погляду одвертості та оригінальності — признання,

Виявляється, що доля радянського пролетаріату залежить від того, де... буде ТНБ — у складі Веп чи виробничого відділу.

Раніше ми казали, що головну відміну радянського господарства від капіталістичного Ерманський вбачає в зреченні політики підвищення інтенсивності праці. Цю теоретичну засаду свого вчителя Зав'ялов з властивою йому дотепністю „поглиблює“, конкретизує, надає їй організаційної форми.

„Цілком особливе місце, — пише він, — належить ВЕК у системі заводського апарату. Наявність функцій цього відділу в заводському організмі чималою мірою відрізняє підприємство соціалістичне від капіталістичного“ (підкреслення наше — Ф. В.).²⁾

І далі, polemизуючи з прибічниками передання ТНБ до виробничо-технічного відділу, Зав'ялов пише:

„У цьому питанні якнайвиразніше виявився консерватизм тієї частини інженерства, який ще важко відвикнути од типу капіталістичного підприємства. Саме там, де в основу покладено хижацький визиск праці (де успішність праці) підвищують, натискаючи на мускульну енергію, тобто через зростання інтенсивності праці, де капіталістична раціоналізація абсолютно не зважає на фізіологію людини, там для ТНБ — місце у виробничому бюрі... (підкреслення наше — Ф. В.)... Цей орган (ВЕП) — одночасно вивчає працю і в технічно-виробничому розумінні, і в фізіологічному. Тут сполучаються техніка й фізіологія; лише на основі цього сполучення й можна говорити про НОП. Саме цей орган і є підсумок радянської економіки, що робить відмінним наше підприємство від капіталістичного. А передати технічно-нормувальні

1) Г. Зав'ялов — „Основи економ. плянув. виробництва“. Укр. вид., стор. 25.

2) Там же, стор. 11.

функцій в особі ТНБ до виробничого відділу — значило б зректись реальної організації НОП, значило б повернутись до хижацького визиску праці, який є на капіталістичних підприємствах під тислом Тейлерівської або Фордівської організації праці (наслідком якої на прохідних воротах американських заводів вивішено плякат з написом, що чоловіків після 40-річного віку на роботу не приймають)...¹⁾

Важко добрати стиль для коментаря... Може найпікантніше в т.м. що Зав'ялов свої контрреволюційні відкриття викладає, „Громячи“ „старе інженерство“, яке ще не позбулось, мовляв, капіталістичних традицій. Зав'ялов думає, що він стоїть на варті інтересів робітничої класи — в цьому весь комізм. Зав'ялов „боронить“ робітничу класу СРСР від визиску хижацького... виробничого відділу. Картина, гідна радянського Щедрина...

Через брак місця нам доведеться обмежитись наведеними ілюстраціями; сподіваємось, що ідеологічне лице книжки, як і автора її, виявлено досить яскраво.

Отже, далі ми відзначимо низку інших, найістотніших, дефектів, помилок, перекручувань з тієї сили-силенної їх, що їх щедро авторова рука порозкидала по „Основах“.

Цілком відповідно до настанов свого вчителя, Зав'ялов дуже сторожко ставиться до відрядности. Його оборона відрядної оплати кінцем-кінцем обертається на апологію зрівнялівки.

„... не треба думати, — пише він, що відрядна оплата — ідеальна й довічна форма зарплати. Вже тепер, у зв'язку з механізацією виробництва, запровадженням методи безперервного потоку, конвеєра, — зникає потреба на відрядну роботу, як контроль і стимул інтенсивности праці“ (підкреслення наше — Ф. В.)²⁾

Зав'ялов не вбачає ніякої принципіальної різниці між почасовою і відрядною оплатою. „... почасова оплата — це частина відрядної...“³⁾

Усім відомо, особливо після історичної промови тов. Сталіна, що почасова оплата являє собою протилежність відрядній, що опортуністичне перекручування політики партії в царині зарплати, насадження зрівнялівки конкретно виформувалось у роздмухування почасової оплати та затискування відрядної. А за Зав'яловим виходить, що „почасова оплата є частина відрядної“ — та й тільки. Навряд чи треба після цього додавати, що в книжці немає жодного слова про шість історичних умов тов. Сталіна, хоч книжку й видано вже після промови тов. Сталіна...

Цілком відповідає духові книжки й те, що в ній жодним словом не згадано союзнавання та ударництва. Писати 1931 року книжку, присвячену „основам економічного планування виробництва“, і зовсім обминути при цьому союзнавання, ударництво, питання зустрічного та змінно-зустрічного планування — саме вже це визначає „напрямок“ її автора...

Кілька слів про конкретний зміст „Основ“. По суті в „Основах“ мова мовиться не про „основи економічного планування“, як про це гучно говорить назва книжки, а про техніку заповнювання форм промфінплану.

Візьмімо, наприклад, розділ „Заробітна плата“. Хочете довідатись, як планувати зарплату? Виявляється, дуже легко й просто:

„Зарплату встановлюється залежно від даних попереднього року, взявши на увагу директивний пункт про її зростання та зваживши динаміку успішности праці. Отже, якщо в нас на заводі пересічна зарплата за годину становила торік, скажімо, 50 коп., а директивний пункт про

¹⁾ Г. Зав'ялов — „Основи економ. планування виробництва“, укр. вид., стор. 39 — 42.

²⁾ Там же, стор. 17.

³⁾ Там же, стор. 19.

її зростання зводиться до 6%, то очевидно нам треба запроєктувати зарплату, що дорівнює 53 коп. за годину... Помноживши цю годинну зарплату на число годин, що їх треба відробити, маємо годинний фонд зарплати, а заповнивши в „таблиці штатів“ графу „оплачений неробітний“, — маємо річний фонд зарплати, що цілком виходить до кошторису виробництва¹⁾.

Як ці „директивні шість відсотків“ реалізувати з максимальним ефектом, які зміни в зв'язку з цим зробити в наявній системі оплати, як підійти до планування зарплати окремих цехів, професій і кваліфікацій, що станеться при цьому з нормами та розцінками тощо, всіх цих питань, розв'язання яких, власне, і є планування зарплати Зав'ялов навіть не ставить.

Ще одна ілюстрація. В розділі „Працемісткість“ Зав'ялов зачіпає одне з істотних питань планування виробництва — як визначити кількість та якість робочої сили, потрібної для виконання виробничої програми. Між іншим, вагу цього питання Зав'ялов аргументує надзвичайно оригінально.

„Якщо сировина, матеріали та паливо являють собою дуже складні об'єкти для зниження собівартості (хоч і тут для організатора — широке поле щодо використання покидів), то робоча сила — це найцінніший об'єкт для зниження собівартості“²⁾.

Цілком ясно, що запроєктувати працемісткість — це значить розв'язати питання про ріст продуктивності праці, про організацію виробництва і т. ін. Як же треба планувати „працемісткість“?

„Здебільшого, — епічно оповідає Зав'ялов, — працемісткість визначають на основі пересічної працемісткості попереднього року з поправками на здійснені раціоналізаторські заходи. Не спиняючись на методиці визначення перших двох показників (потрібне число людиногодин та коефіцієнт ущільненості робітного дня), скажемо тут про третю ознаку, а саме про техніку вираховування працемісткості“³⁾.

І далі, на трьох сторінках автор докладно розповідає про техніку цього вираховування. Наведені дві ілюстрації характеристичні для всієї книжки. Про „основи економічного планування“ тут і натяку нема. Лише в уяві гнилого плянового чиновника техніка вираховування, техніка заповнювання тих чи тих таблиць править за основи економічного планування. Треба сказати, що й ця техніка, в трактуванні Зав'ялова, слабує на грубі помилки. Більш-менш гаразд тільки там, де, крім чотирьох арифметичних дій, більше нічого не потрібно. Тільки на техніку вираховування якогось показника наближається до певної методологічної проблеми, Зав'ялов починає страшенно плутати, верзти дурниці.

Ф. Віннік

Те, що Соцеквидав випустив книжку Зав'ялова, та ще 1931 р., безперечно є його помилка. На жаль видавництво „Господарство України“ перевидало цю книжку українською мовою 1932 р.

Ф. В.

1) Г. Зав'ялов — „Основи економ. планува. виробництва“. Укр. вид., стор. 19.

2) Там же, стор. 10.

3) Там же, стор. 10.

Від редакції

Опрацьовані Українською Державною Плянковою Комісією „Напрями й орієнтовні ліміти розвитку народного господарства УСРР на другу п'ятирічку“ Рада Народніх Комісарів дозволила Укреджплянчу довести до наркоматів та областей, щоб орієнтувати їх в роботі по складанню першого варіанту другої п'ятирічного плану.

Напрями й орієнтовні ліміти розвитку народного господарства УСРР на другу п'ятирічку (1933—1937 рр.)

Загальні настановлення

1. XVII партконференція в своїх історичного значення вирішеннях щодо складання другого п'ятирічного плану підком чітко визначила основні завдання розвитку СРСР в другому п'ятиріччі.

Основним політичним завданням другої п'ятирічки є остаточна ліквідація капіталістичних елементів і клас взагалі, цілковите знищення причин, що породжують класові відміни та експлуатацію, подолання пережитків капіталізму в економіці і свідомості людей і перетворення всієї трудящої людности Союзу на свідомих і активних будівників безкласового соціалістичного суспільства. Основним і вирішальним господарчим завданням другої п'ятирічки є завершення реконструкції всього народного господарства Союзу, створення новітньої технічної бази для всіх галузей народного господарства. Провідну роль в завершенні технічної реконструкції має відіграти машинобудівництво.

В другій п'ятиріччі має бути досягнуте значно хуткіше піднесення матеріального добробуту робітничих і селянських мас, рішуче поліпшення житлової і комунальної справи в СРСР, значне піднесення культурного рівня й соціально-побутових умов трудящої людности Союзу. Повинно забезпечити зріст споживання людністю основних предметів споживання, зокрема предметів харчування не менш, як в 2—3 рази. Ці різні завдання в їхньому взаємозв'язку і діалектичній єдності визначають зміст і завдання плану другої п'ятирічки, як плану побудови розгорнутого соціалістичного суспільства в нашому Союзі.

2. Роль й задачі УСРР в здійсненні завдань щодо побудови в СРСР протягом другої п'ятирічки соціалістичного суспільства визначаються:

а) Досягнутими в першій п'ятиріччі успіхами соціалістичної індустріалізації УСРР, що є наприкінці першого п'ятиріччя одним із найбільш розвинених індустріальних районів Союзу.

б) Велетенськими успіхами в соціалістичній реконструкції сільського господарства, завершенням 1932—33 р. в основному судільної колективізації сільського господарства УСРР, і на її основі ліквідації куркуля як класу, надзвичайно вирослою активністю трудящих мас, трудовим ентузіазмом і творчою ініціативою мільйонів робітничо-колгоспних мас УСРР.

в) Велетенськими природними багатствами УСРР і можливостями їхнього використання в другому п'ятиріччі.

Все це обумовлює величезні завдання і надзвичайно важливу роль, що її відіграє і повинна відігравати УСРР в здійсненні плану побудови соціалізму по всьому СРСР і відкриває велетенські можливості успішного виконання цих завдань і ролі УСРР на другу п'ятирічку розвитку народного господарства і культури.

Отже, складаючи на друге п'ятиріччя план народного господарства і культури УСРР і плани окремих галузей, треба виходити з завдань, що їх ставлять перед розвитком даної галузі і УСРР в цілому інтереси успішної побудови соціалізму в цілому Союзі.

3. Складання другої п'ятічки є справа багатьох мільйонів трудящих мас Союзу. Участь мас в складанні плану на різних стадіях роботи над складанням матиме різні форми, але на всіх стадіях цієї роботи втягнення широких робітничих колективів мас до складання плану є неодмінна умова забезпечення успішного ходу робіт. Урядництва, складаючи плани розвитку окремих галузей народного господарства УСРР, повинні розгорнути найактивнішу роботу навколо мобілізації робітничих і колективних мас, наукових робітників та членів ІТР на розробку проблем другої п'ятирічки.

4. Кожна організація та установа, що складатиме план розвитку своєї галузі на другу п'ятирічку, мусить обов'язково забезпечити в своїй плані досягнення тих соціально-реконструктивних зрушень в кожній даній галузі, що випливають з завдання побудови безкласового соціалістичного суспільства. Повне усуспільнення всіх основних засобів виробництва в народному господарстві, організаційно-господарче зміцнення колективів, повне кооперування кустарів, організація соціалістичного побуту, громадського харчування, соціалістичного виховування тощо, нові типи житла та всього соціально-побутового будівництва, величезний розвиток соціалістичних форм праці та соціалістичного ставлення до праці, переробка трудящих Союзу на активних і свідомих будівників безкласового соціалістичного суспільства, здійснення завдань культурної революції тощо — треба відбити в конкретних проектах кожної організації, що планує окрему галузь чи ланку роботи на другу п'ятирічку.

5. В зв'язку з тим, що два нових вугільно-металургійних райони Союзу (УКК і Караганда) розвинули свою повну продукційну потужність лише на кінець другої п'ятирічки, Україна збереже за собою на найближче п'ятиріччя значення першої маштабом та обсягом виробництва вугільно-металургійної бази Союзу. Дальше зростання та якісне зміцнення цієї бази має величезне значення для всього народного господарства Союзу і в першу чергу для форсованого будівництва нових вугільно-металургійних баз та індустріалізації східних районів Союзу. Виходячи з цього, друга п'ятирічка УСРР повинна забезпечити розвиток вугільної промисловості і всього Донбасу як єдиного виробничого комплексу (вугільно-металургійно-хімічний комбінат з розвитком машинобудівництвом), дальше зростання металургії на Україні та її рудної бази і, зокрема, виробництво якісних сталей.

На базі вугілля й металургії на Україні мусить розгорнутися хімічна промисловість, передусім коксохімічна та промисловість хімічних умінь, а також машинобудівництво, в першу чергу важке, гірничозаводське, транспортне, електротехнічне і середнє та дрібне машинобудівництво, спрямоване на механізацію різноманітних виробничих та обслуговувальних галузей.

Особливої ваги в другій п'ятирічці на Україні набуває проблема засвоєння Дніпрокомбінату, як нового промислового виробничого району, і нових металургійних та машинобудівельних велетнів — досягнення в їх роботі передових технічних показників.

6. Другий п'ятирічний план мусить забезпечити широке комплексне використання природних ресурсів УСРР (корисні копалини, вода, вітер, ліси тощо). В перші ж роки другої п'ятирічки треба закінчити розвідки північних окраїн Донбасу і визначити промислове значення ізюмського родовища. В плані треба розробити також проблему використання побічних мінералів та послідів кам'яновугільної промисловості, зокрема сірчаного іскриша. Треба розв'язати також питання про промислову експлуатацію метод підземної газифікації вугілля.

7. План другої п'ятирічки мусить передбачити також широке використання бурого вугілля (Олександрійського, Зінов'ївського та інших родовищ) і торфу (Замглай, Ірдин, Тітконє, Сулай, Остер і ін.), утворення електроцентралей промислових та індустріальних комбінатів на базі використання цих ресурсів

Треба проробити також план використання мелітопільських газів для електростанцій і хемічної промисловості, використання кременчуцьких руд та бурих залізників Київської області, конкретно розробити план використання каолінів (Маріупільських, Слов'янських, Першотравенських та інш.) на виробництво окису, алюмінія, гіпсу на виробництво тирчаної кислоти, діабазів, базальтів, для будівельних бляків та електроізоляційних частин, трепелу, мармуру, лабрадоритів у Житомирському районі, графіту (Першотравенськ, Маріупіль) тощо.

В плані другої п'ятирічки треба розробити також питання про комплексне використання водних ресурсів України, зокрема проблему великого Дніпра з усіма його основними притоками, проблему зв'язків Дніпра з Волгою (Десна, Ока) і з Доном (Самара, Вовча, Торєць); розв'язати питання про комплексне використання водних ресурсів Бугу і його приток, Інгула та інших річок України і впорядкування річок м. Харкова.

8. Соціалістичне сільське господарство України мусить розвинути в напрямку різної його інтенсифікації, зростання тваринництва, технічних культур і садівництва. Зміцнюючи своє зернове господарство, Україна понизить, проте, свою питому вагу в народньому господарстві СРСР як зернової житниці, в зв'язку з зростанням відповідної ролі східних районів і реконструкцією зернового господарства в сучасній споживчій смузі. На базі інтенсифікації сільського господарства в сучасній споживчій смузі УСРР мусить забезпечити величезне розгортання харчової промисловості (цукрової, м'ясної, консервної, олійної), шкіряної та взуттєвої, організацію текстильної промисловості на Україні і тим самим здійснити директиви XVII партконференції про піднесення рівня споживання в 2—3 рази.

9. При складанні галузевих планів треба приділити особливу увагу справі раціонального розміщення нових підприємств, керуючись соціалістичним принципом рівномірного розміщення продукційних сил країни і визначаючи народньо-господарську ефективність того чи іншого варіанту розміщення підприємств ступенем зростання продукційності суспільної праці, виходячи з настанови Леніна: „раціональне розміщення промисловості в Росії з погляду близькості сировини та можливості найменшої втрати праці при переході від обробітку сировини до всіх послідовних стадій обробітку півфабрикатів до самого здобуття готового продукту.“ (Ленін, том 22, стор. 434).

З питанням розміщення продукційних сил найщільніше має бути пов'язане питання комбінювання виробництва. Комбінювання виробництва в другій п'ятирічці буде особливо відігравати серйозну роль в раціональному використанні природних ресурсів країни, в підвищенні продукційності праці і зростанні продукційних сил Союзу в цілому і УСРР зокрема, в утворенні умов для цілковитого усунення протилежностей поміж містом і селом.

Накреслюючи конкретний план розміщення продукційних сил УСРР, слід забезпечити зокрема розвиток середнього й легкого машинобудівництва, легкої й харчової промисловости в середніх та дрібних містах УСРР.

10. Одно з центральних місць в опрацюванні галузевих планів і плану УСРР в цілому повинне посідати питання про працю і, зокрема, питання про продукційність праці. „У всякій соціалістичній революції... висувається неодмінно на перший план корінне завдання утворення вищого, ніж капіталізм, суспільного укладу, саме: підвищення продукційности праці, а в зв'язку з цим (і для цього) її вища організація“ (Ленін, том 22, стор. 453). Отже, питання продукційности праці і запевнення високих темпів підвищення продукційности праці — є центральне питання плану побудови соціалізму. Урядництва, підприємства і науково дослідчі інститути повинні з надзвичайною уважністю поставитися до цього питання і тих планових завдань, що їх накреслюють галузеві наркомати, об'єднання і т.д., максимально використовуючи нові величезні можливості щодо підвищення продукційности праці, що створюються в другому п'ятиріччі технічною реконструкцією народного господарства, дальшим бурхливим розвитком соціалістичних форм і метод праці, правильною організацією праці і виробництва, керуючись історичними вказівками тов. Сталіна, підвищенням загального культурного рівня і рівня технічної культури робітників, поліпшенням соціально-побутових умов, цілковитим знищенням прогулів, значним зменшенням пропусків з поважних причин, великим піднесенням матеріального добробуту і т.д.

11. Особливої ваги в другу п'ятирічку набуває проблема якості по всіх галузях і ділянках роботи. Урядництва й організації повинні розробити якісні завдання й якісні показники виробництва, норми витрат сировини, палива тощо на одиницю продукції, врожайність по окремих культурах і районах, продуктивність худоби, якість харчування, якість шкільного навчання, якість підготовки кадрів, якість обслуговування споживача, норми використання устаткування тощо — все це найважливіші проблеми другої п'ятирічки. Кожний план повинен містити в собі угрунтовані конкретні завдання з якісними показниками роботи даної галузі.

12. Розвиток народного господарства в другому п'ятиріччі відбуватиметься на основі величезних якісних зрушень в організації та техніці виробництва. Нові виробництва, нові технічні процеси, комбінування різних виробництв, механізація всіх працемістких виробництв, соціалістична раціоналізація, технічне озброєння сільського господарства, — всі ці зрушення, що відбуватимуться на базі загального плану електрифікації, треба докладно опрацювати, складаючи другий п'ятирічний план.

Отже, народногосподарський план в цілому як і окремі галузеві плани треба технічно обґрунтувати. Використовуючи переваги соціалістичного планового господарства, ми повинні надати такого напрямку розвитку продукційних сил країни, при якому вони дадуть максимальний народногосподарський ефект, а тому п'ятирічний план повинен опрацювати:

1. Організаційно-технічні питання планової енергетики (використання енергоресурсів, тип станцій, лінії пересилань та ефективний розподіл енергії).

2. Плани технічної реконструкції провідних галузей важкої промисловости (вугільної, залізорудної промисловости, металургії та машинобудівництва).

3. Спеціальний план хемізації.

4. План комплексного використання всіх видів транспорту та технічної реконструкції транспорту відповідно до завдань всього народного господарства.

5. План технічного озброєння колгоспного та радгоспного господарств, зокрема технічну базу тваринництва і боротьбу за високий врожай.

6. План поширення та утворення нової технічної бази легкої промисловості.

7. План реконструкції будівельної справи, комунального господарства.

8. Технічну базу культурної революції.

Всі ці розділи техплану треба складати під знаком боротьби за технічну незалежність від капіталістичних країн.

Провідна роль машинобудівництва в завершенні технічної реконструкції цілого Союзу і УСРР висуває на першорядне місце план технічної реконструкції машинобудівництва. Опрацьовуючи технічне обґрунтування плану, треба особливу увагу приділяти питанням про новий організаційно-технічний тип підприємства, про організацію та техніку масового безперервного виробництва машини, про нові конструкції та типи машин і автоматів тощо.

В технічному обґрунтуванні плану величезної ваги треба надати справі техніки безпеки та оздоровленню умов праці, піднявши цю справу на таку височину, яка б відповідала величезним завданням країни пролетарської диктатури.

Плани технічної реконструкції повинні окремо опрацьовувати систему організаційно-технічних заходів, щоб досягти найбільш ефективного використання діючих заводів і технічної бази окремих галузей народного господарства (будівництва, сільськогосподарського транспорту і т. д.).

Використовуючи найновітніші досягнення світової та радянської техніки, героїчний досвід першої п'ятирічки, треба орієнтуватися на таку організацію продукційних сил, яка б забезпечила досягнення найпередовіших рекордних показників ефективності та продукційності праці.

Напрями й орієнтовні ліміти розвитку по окремих галузях нар. господарства

1. В галузі енергетики

1. Загальні настановлення в галузі використання енергетичних ресурсів:

1) Політика використання паливних ресурсів Донбасу повинна бути скерована на те, щоб: а) гатунки палива, які становлять собою коксову сировину, були використані за прямим призначенням, переводячи промисловість і транспорт на споживання вугілля, що не коксується; б) використати в Донбасі всі відходи від збагачення вугілля як енергетичне паливо, а породи почасти як сировину для виробництва сірчаної кислоти і як сировину для будівельних матеріалів тощо; в) енергетика Донбасу повинна бути органічно зв'язана з господарством районів, що межують з Донбасом, зокрема Маріупольський район, Дніпровський комбінат, Харків.

2) Опрацьовувати проблеми технічно-економічної ефективності використання смоляного вугілля, як сировини для хемічної промисловості з одночасним використанням відходів на енергетичні потреби, а також проблеми газифікації ряду вуглів у Донбасі і передачу газу на віддалі споживачам.

3) Буре вугілля повинне стати в другій п'ятирічці важливим чинником енергетики УСРР. Властивості цього вугілля, географічне його розміщення ставлять завдання організувати розробку родовищ максимально відкритими кар'єрами, комбінувати його добування з використанням керамічної сировини, що є в покрівлі, і пов'язати енергетику бурого вугілля з Дніпром і Бугом.

Поставити на вивчення проблему технічно-економічної ефективности напівкоксування та газифікації бурого вугілля.

4) Торф у другій п'ятирічці повинен значно розвинути як енергетичне паливо й хемічна сировина для ряду електростанцій і газових установ.

2. В галузі Донецького вугільного палива

1. Виходячи з вимог, що ставить до вугільної промисловости накреслений на другу п'ятирічку розвиток народного господарства — встановити загальний видобуток вугілля в Донбасі (в межах України) в розмірі 108 млн. тонн вугілля на 1937 р.

2. Щоб забезпечити запроєктований розмір продукції нового Донбасу, щоб утворити потрібні резерви виробничої спроможности та забезпечити також можливість розгортати добування вугілля надалі, за межами 1937 року, треба реконструювати старі шахти Донбасу з тим, щоб довести їх продукцію до 66 млн. тонн в 1937 р. продукцію нових шахт довести до 42 млн. тонн, закласти протягом другого п'ятиріччя орієнтовно 58 нових шахт з загальною продукційною спроможністю в 74 млн. тонн. В плані будівництва нових шахт виходити з завдання протягом другої п'ятирічки домогтися рішучого перелому в добуванні — відповідно до геологічних запасів.

3. Друга п'ятирічка повинна корінним чином розв'язати проблему збагачення вугілля як повним охопленням збагаченням усього палива, так і доведення попліности до 50%. Для цього запроєктувати реконструкцію поверхневого господарства Донбасу, зокрема збудування збагачувальних заводів і вугільно-змішувальних фабрик.

Для забезпечення плану будівництва нових шахт — здійснити широкій план геолого-розвідувальних робіт з тим, щоб був утворений відповідний запасний фонд розвіданих ділянок, який випереджав би на 2 роки потреби промисловости.

4. В плані другої п'ятирічки повинна бути розв'язана проблема повної технічної реконструкції вугільної промисловости Донбасу планом реалізації генерального плану комплексної механізації всіх виробничих процесів з максимальним використанням комбінованих зарубно-відбійно-навантажних машин, автоматизації управління механізмами, скорочення строків проходки шахт до 1-2 років і максимальної стандартизації і типізації гірничих механізмів за типом шахт.

3. В галузі бурого вугілля та торфу

1. Розгорнути протягом другого п'ятиріччя добування бурого вугілля на Україні з тим, щоб досягти в 1937 р. 5—6 млн. тонн. В плані розвитку добування бурого вугілля й торфу виходити з необхідности досягнення відкритими розробками — 60% (мінімум) загального видобутку.

2. Відзначити особливу важливість розгортання геологорозвідукових і гідрогеологічних робіт щодо бурого вугілля, особливо в районі Наддніпрянина — Кам'янське, Криворіжжя, вивчення способів боротьби з водоносними пісками, а також подальше вивчення та вдосконалення метод спалювання бурого вугілля та конструкцій паливень.

3. Розмір видобутку торфу встановити для 1937 р. в 10—12 млн. тонн з доведенням фрезерного торфу до 60% загального видобутку. Досягти рішучого зрушення в дослідженні торфових масивів УСРР та в значенні метод спалювання торфу, його газифікації та зниженні вологості торфу.

4. В галузі електрифікації

1. Найважливішим елементом технічної реконструкції народного господарства є утворення новітньої енергетичної бази, що базується на широченній електрифікації промисловості й транспорту і поступового запровадження електроенергії в сільське господарство". (XVII партконференція).

В зв'язку з цим у другому п'ятиріччі треба забезпечити максимальне розгортання нового електробудівництва і виробництва електроенергії.

Проектування нових електростанцій повинно йти шляхом максимального використання енергії води, вітру, торфу та бурого вугілля і горючих послідів промисловості.

Побудову електростанцій треба базувати на єдиній системі електропідключення, широко розгорнути мережу ліній пересилань і підстанцій з тим, щоб таким чином належно використати всі переваги планового соціалістичного господарювання.

2. Довести потужність електростанцій УСРР на 1937 р. до 4,2 млн. кав. при орієнтовному виробництві електроенергії близько 21 млрд. кав.-годин.

Виходити з такого орієнтовного порайонного розподілу потужності на 1937 р.: Донбас (включаючи Маріупільський район)—1700 тис. кав. Наддніпрянщина—1300 тис. кав., Північно-Східна Україна—500 тис. кав., Правобережжя—350 тис. кав., Південна Україна—350 тис. кав.

3. Поруч із збільшенням росту споживання електроенергії в промисловості (орієнтовно 2300 тис. кав.—1400 тис. кав. потужності) і ліквідацією диспропорцій між темпами загального промислового розвитку і розвитком енергетичної бази,—друга п'ятирічка повинна також забезпечити значний розвиток електрифікації сільського господарства (450 тис. кав.), залізничного транспорту (400 тис. кав.), комунального господарства і побуту (400 тис. кав.).

4. Друга п'ятирічка повинна забезпечити значний розвиток теплофікації в УСРР. Теплоелектростанції на кінець 1937 р. мають зайняти близько 30% загальної потужності електростанцій УСРР. Теплові районні станції повинні також, як правило, бути не тільки електро-джерелами, але й постачальниками пари й тепла. Значну роль приділити в плані реконструкції енергосистем цукроварень і перетворення його на теплоелектроцентралі.

5. В галузі металургії

1. Виходячи з загальносоюзного розміру витоку чавуна в 1937 р. не менш від 22 млн. тонн, встановити розмір витоку чавуна на Україні не менш 12 млн. тонн в 1937 р., проти 5 млн. т. в 1932 р. Для забезпечення цієї програми вже в перший рік другої п'ятирічки треба цілком закінчити побудову 5-ти нових заводів (Запорізький, Криворізький, Озівський, Новотрубний і Бляховальцівний) та завершити реконструкцію теперішніх заводів.

2. Головні напрямки технічної реконструкції повинні полягати в комбінуванні металургійного виробництва з іншими виробництвами, в спеціалізації заводів за видами продукції і втягненні в промислову експлуатацію бідних руд криворізьких кварцитів, керченської руди та антрацитів.

Вища технічна ефективність роботи заводів повинна бути забезпечена також розгорнутою раціоналізацією всієї справи підготовки сирих матеріалів, що йдуть в топіння (дріблення, агломерація, збагачення, сортування тощо), для чого в плані треба передбачити розгортання збагачування, сортування і т. інш., реконструкцією енергетичного господарства на основі утвореного єдиного паливного й газового господарства на металургійних заводах, максимальним розвитком механізації всіх виробничих процесів і поширенням безперервного потоку.

Найважливіший елемент плану технічної реконструкції по старих заводах України є цілковита ліквідація диспропорції між основними цехами, між основними цехами та допоміжними і між потребами виробничих цехів у середзаводському транспорті та пропускною спроможністю останнього.

3. Поставити такі завдання якісного порядку:

- а) коефіцієнт використання доменних печей треба довести на нових печах до 0,9—1,1, на старих печах до 1,1—1,2;
- б) зняття сталі з кв. метра полу має бути доведене по нових печах до 5—5,5, а по старих печах до 4,5—5;
- в) поліпшити якість рядового металу, довівши кількість сірки в чавуні мінімально до 0,6 в переробному і до 0,04 в ливарному;
- г) поліпшити фізичні й технічні властивості коксу, довівши кількість сірки в коксі до 1,5 і попільність до 7% не більше;
- д) організувати маркування всього металю.

4. Довести випуск якісної та високоякісної сталі в 1937 р. до 1,5 млн. тонн. З них 0,7 млн. тонн на Запорізькому заводі і 0,8 млн. тонн на інших заводах (Маріупільський, ім. Сталіна, ім. Петровського і інші.).

5. Довести видобуток залізної руди в Криворізькому районі до 22 млн. тонн в 1937 р. Забезпечення розвитку такої програми вимагає генеральної технічної реконструкції всього рудного району і закладіння ряду нових потужних шахт в Криворіжжі, зокрема в районах нових розвідок. Запроектувати збільшення використання керченської руди. Запроектувати видобуток марганцевої руди (збагаченої) в 1,7 млн. тонн.

6. В галузі кольорової металургії ставиться завдання довести випуск алюмінія в 1937 р. до 40 тис. тонн (на Запорізькому Алюмінкомбінаті), випуск цинку до 24 тис. тонн (на Константинівському цинковому заводі) і розгорнути роботу магнієвого заводу з доведенням випуску до 1300 тонн магнію.

7. Поставити перед н.-д. інститутами завдання вивчити способи більшого знесірчення і більшого зменшення попільності вугілля й коксу, проблему бездоменного процесу виробництва заліза, проблему ширшого комбінування доменної металургії з ливарним виробництвом і проблему спеціалізації заводів та їх цехів на повному контингенті марок.

6. В галузі машинобудівництва

1. Радянському машинобудівництву належить провідна роль в завершенні технічної реконструкції всього народного господарства. Українське машинобудівництво в другому п'ятиріччі має забезпечити виробництво устаткування для потреб металургійної, гірничої, хемічної промисловості транспорту і сільського господарства. Розгорнути виробництво машин і іншого устаткування для задоволення потреб харчової та легкої промисловості, комунального господарства, для механізації будівельних та шляхових робіт, для культурно-побутового будівництва, а також розгорнути верстатобудівництво та виробництво інструментів на Україні.

Встановити в зв'язку з цим орієнтовний розмір продукції українського машинобудівництва близько 6 млрд. крб. 1937 р.

2. Реконструкція в машинобудівництві повинна бути спрямована на розгортання масового виробництва різних машин і устаткування для механізації народного господарства, на забезпечення відповідними типами машин розгортання нових найбільш передових технологічних процесів у різних галузях промисловості, на корінну перебудову метод технології і організації самого машинобудівельного виробництва. В зв'язку з цим ставиться завдання — завершення реконструктивних процесів в напрямку максимального розгортання стандартизації і спеціалізації по всіх галузях українського машинобудівництва і максимального розвитку кооперування як в середині кожної галузі машинобудівництва так і між різними галузями.

3. По лінії важкого машинобудівництва, крім вступу в експлуатацію нового Краматорського гіганта, запроектувати в другому п'ятирічному плані реконструкцію старого Краматорського заводу і дальшу реконструкцію Торецького заводу. Довести випуск продукції по Краматорському комбінату в 1937 р. до 360 млн. крб. Перед українським важким машинобудівництвом ставиться завдання завершити опанування виробництва зарубіжних машин важкого типу, потужних смоків, компресорів, конвеєрного устаткування тощо.

4. Потреби електрифікації вимагають значного розвитку електромашинобудівництва, опанування виробництва потужних турбогенераторів розвитку і вдосконалення виробництва комплектного електроустаткування для блумінгів, моторного устаткування, для вугільної промисловості тощо.

Запроектувати доведення випуску ХЕМЗ'у в 1937 році до 300 млн. крб. проти 110 млн. крб. і кабельного заводу 100 млн. крб. (проти 24) шляхом їх реконструкції.

На кінець п'ятиріччя передбачити будівництво нового трансформаторного заводу.

Запроектувати в плані машинобудівництва побудову двох нових ремонтних заводів у промислових центрах і поширення двох існуючих заводів Реммаштресту для організації централізованого ремонту електротехнічного устаткування.

5. Довести виробництво паротягів на Україні в 1937 р. до 1880 шт. (старий Луганський завод, Новий Луганський завод реконструйований ХПЗ). Виробництво вагонів довести в 1937 р. до 13 тис. шт. чотиривісних хоперів і 15 тис. шт. чотиривісних гандол, для чого завершити на початку другої п'ятирічки реконструкцію заводів ім. Прауди та Крюківського і збудувати один завод колес Гріфіна.

Запроектувати побудову на кінець другої п'ятирічки заводу електровазів і на початок другої п'ятирічки спеціальний завод автозчеплення (орієнтовно районом цього заводу накреслюється Кременчук). Збудувати протягом другої п'ятирічки завод трамвайних вагонів на Україні.

6. По морському судобудівництву, крім реконструкції та поширення продукції на існуючих заводах, запроектувати будівництво Маріупольського гіганта на повну виробничу спроможність в 600 млн. крб. на рік. При Маріупольській корабельні збудувати великий дизельний цех.

По річковому судобудівництву запроектувати корабельню залізних конструкцій в Дніпропетровському, одну корабельню дерев'яних конструкцій в Чернігові і поширити теперішні корабельні в Києві. Збудувати також у Києві один завод дрібних двигунів.

7. В зв'язку з широким розвитком у другій п'ятирічці автомобілізації стає необхідним спорудження на Україні одного великого автомобільного заводу та ряду автозбірних підприємств (орієнтовно в Донбасі, Дніпропетровському, Харкові, Києві і в Одесі.)

8. Соціалістична реконструкція сільського господарства ставить перед сільськогосподарським машинобудівництвом конечність поширення

виробництва зокрема утворення цілої системи нових машин, яка б забезпечила механізацію спеціальних галузей сільського господарства (садівництво, тваринництво, приміське господарство) значного розгортання комбайнобудівництва, потужних широкозахватних машин для сільського господарства.

9. Реконструвати існуючі інструментальні заводи на Україні (Харків, Луганське) та збудувати протягом другої п'ятирічки 2 нових заводи штампового приладдя (орієнтовно — район Харкова й Києва) і один завод конт. ольно-вимірного приладдя (район Полтави). На кінець п'ятирічки передбачити збудування інструментального заводу в районі Запоріжжя. Виробництво різних варстатів довести в 1937 р. до 10 тис. для чого запроєктувати два нових заводи.

10. Продукцію заводів ВОСХЕМУ довести в 1937 р. майже до 300 млн. крб. на базі передусім завершення реконструкції заводів ім. Фрунзе, ім. Артема та Більшовик. Розробити питання про побудову в кінці другої п'ятирічки заводу хемічного устаткування в Дніпропетровському та заводу цукроварного устаткування в Куп'янському.

11. Виходячи з техніко-економічної ефективності роботи районних ливарно-заготівельних заводів у промислових центрах, запроєктувати побудову в другому п'ятиріччі трьох районних чавунно-ливарних заводів загальною виробничою потужністю на 300 тис. тонн в районах Дніпропетровського, Харківського й Києва і 2 фасонно-сталеливних заводи (райони Дніпропетровського та Правобережжя і два районних ковальсько-пресових заводи (район Дніпропетровського).

12. У галузі легкого, середнього та дрібного машинобудівництваругий п'ятирічний план має виражувати потребу в устаткуванні всіх галузей виробництва, будівництва і культури. Зокрема накреслити збудування таких нових заводів на Україні: заводу механізмів для шляхового будівництва, заводу устаткування для шкіряної промисловості (район Луганського), заводу устаткування для м'ясної промисловості (район Києва), заводу устаткування для медичного та ветеринарного устаткування (район Ромен Вагтового заводу, заводу лазне-прального устаткування (район Дніпропетровського), заводу апаратури для громадського харчування, заводу легких екскаваторів (район Бердянського) виробництво апаратури для наукових установ і лабораторій (район Києва), технічне обладнання для торгівлі, електротехнічна арматура (район Слоб'янське) і радіозавод.

13. Боротьба за якісні показники, за максимальну економію металю повинна бути поставлена в центрі уваги машинобудівництва в другу п'ятирічку. Запроєктувати в плані другої п'ятирічки значну економію використання металю в процесі машинобудівництва. Знизити орієнтовно коефіцієнт витрат металю на 1000 карб. гуртової продукції до 0,8 тонн пересічно по всьому машинобудівництву і проти 1,1 тонн, що ми маємо зараз. Забезпечити це зниження заміною металю пластмасами та іншими сурогатами, змінами в конструкції окремих машин та деталей, полегшенням ваги, раціоналізацією технологічних процесів, застосуванням в широкому масштабі автогенного зварювання та електрозварювання, заміною виливаних деталей штампуванням раціональним використанням послідів та бракованих деталей тощо.

7. У галузі хемії

1. Хемія, як один із найважливіших факторів розвитку продукційних сил народного господарства, мусить значно розгорнутися на Україні протягом другої п'ятирічки, в першу чергу на базі комбінування її з паливною й металургійною промисловістю.

Темпи розгортання хемічної промисловости повинні забезпечити ліквідацію теперішнього розриву між розвитком хемічної промисловости і розвитком інших провідних галузів народного господарства, сприяти підвищенню обороноздатности країни та здійсненню пляна підвищення вражайности в сільському господарстві.

2. Складаючи другого п'ятирічного пляна хемічної промисловости, відбити в ньому такі основні засади.

а) запроектувати нові виробництва лише після перевірки технологічних процесів в напівазаводському масштабі; б) для ряду найважливіших нових виробництв передбачити будування досвідно-експлуатаційних заводів; в) використовуючи досвід закордонної промисловости для нових виробництв обов'язково перевіряти технологічні процеси на нашій сировині та на наших допоміжних матеріалах; г) орієнтуватися на задоволення потреби в хемапаратурі та машинах за рахунок радянського машинобудівництва; г) прагнути утворити замкнені виробничі цикли через комбінування окремих виробництв та використання послідів виробництва; д) піднести рівень технологічних процесів на вищий шабель. Реконструкцію технологічних процесів в різних галузях хемічної промисловости здійснити в напрямку запровадження та поглиблення технічного контролю по всіх стадіях виробничого процесу, збільшення добутоків та зменшення витратних коефіцієнтів, втягнення в виробництво нових та дешевих видів сировини, механізації трудомісних процесів, переходу на безупинні процеси, інтенсифікації процесів, вишукуючи та запроваджуючи нові дешеві каталізатори.

3. Особливості сировинних ресурсів УСРР для фосфато-тукової промисловости диктують потребу переключити дальший розвиток цієї промисловости з суперфосфату на виробництво інших видів фосфатних добрив (преципітат, термофосфат, нітрофос, тощо). Проте зважаючи на те, що технологію більшости цих туків, не досить вивчено, а мінімальні потреби сільського господарства на добриво треба задовольнити якомога швидше, запроектувати протягом перших років другої п'ятирічки два потужних суперфосфатних заводи.

Обмежені на період другої п'ятирічки сировинні ресурси УСРР для сірчано-кислої промисловости обумовлюють максимальне запровадження таких видів добрив виробництвом яких виключає — застосування сірчаної кислоти: термофосфату, нітрофосу, електровозгонки фосфору. Економії сірчаної кислоти треба досягти максимальним запровадженням керченської руди.

Передбачити максимальне використання в сірчано-кислотній промисловості вуглистіх іскришів і опрацювати справу добування сірчаної кислоти з гіпсу.

4. По лінії коксохемічної промисловости передбачити ширший діалоз використання коксового газу та продукції коксування, зокрема для поширення сировинної бази промисловости пластичних мас, передбачити реконструкцію коксових устав і збудування двох або однієї коксової устави для повного задоволення потреб у коксі.

5. Основним об'єктом української хемічної промисловости у другій п'ятирічці є побудова Лисичанського хемічного комбінату в складі ТЕЦ, вугільних розробок, содово-тукового заводу, заводу термофосфатів, амоніако-тукової групи шкляного заводу тощо. Головний завод Лисичанського хемкомбінату для синтезу амоніяку побудувати в дві черги по 100 — 125 тис. тонн кожна.

6. Накреслити на 1937 рік такий обсяг виробництва по окремих галузях хемічної промисловости:

1) по фосфатотуковій (без томасівки та фосфоритового борошна) — 3 млн. тонн (перераховуючи на стандартний суперфосфат);

- 2) по азототуковій — 1,5 млн. тонн (перераховуючи на стандартний амоній сульфат);
- 3) сірчаної кислоти 0,9 — 1,0 млн. тонн (в моногідраті);
- 4) кальц. соди — 1,1 — 1,2 млн. тонн;
- 5) випал коксу — 16 млн. тонн;
- 6) синтетичного каучуку — 40 тис. тонн;
- 7) алюміній-оксиду відповідно до повного задоволення потреб алюмінієвої промисловості;
- 8) плястичних мас — 50 тис. тонн;
- 9) штучного волокна — 5 — 7 тис. тонн;
- 10) кальцій-карбіду — 100 тис. тонн;
- 11) по анілофарбовій промисловості збільшити продукцію в 2,5 — 3,0 рази проти 1932 р.;

12) по хеміко-фармацевтичній, ярко-фарбовій, тонких хемічних препаратів, хемічно-чистих реактивів, інсекто-фунгіцидів та стиснених газів — повне задоволення країни в цих продуктах.

7. Окремо в плані другої п'ятирічки проробити питання про лісохемічну промисловість на Україні, про хемічне використання бурого вугілля, торфу, мелітопільських газів та про розвиток електрохемії. Особливу увагу приділити підземній газифікації палива. Розробити та реалізувати проблему газифікації великих людних та промислових центрів України.

8. В галузі будівництва

1. Реалізація будівельної програми другої п'ятирічки, що орієнтовно майже втричі перевищує обсяг будівництва першої п'ятирічки, потребує радикальних зрушень в організації і методах проектування, в організації технології будівельного процесу й виробництва будівельних матеріалів. Реконструкція будівництва повинна забезпечити перехід будівництва на цілий рік, прискорення темпів будівельного процесу для цивільного будівництва до 50% і для іншого будівництва до 35%, зниження собівартості чистого будівництва на 50 — 55% проти плянових лімітів 1932 р.

2. Основні елементи реконструкції в галузі проектування:

а) охолодження типовими проектами по промисловому будівництву до 50% усіх об'єктів і по цивільному будівництву до 100%;

б) максимальне застосування нових і місцевих будматеріалів і запровадження укрупнених матеріалів, збірних стандартних деталей і конструкцій, полегшення конструкцій і пристосування запасу їх міцності відповідно до строків фізичного та морального зношення об'єктів будівництва, повне застосування будівельних стандартів тощо.

3. Високі темпи індустріалізації будівництва вимагають довести обсяг робіт будівельної промисловості в 1937 р. до 90% від усього обсягу будівництва України, максимально перевести будівельну промисловість на збірні методи роботи з тим, щоб усі підготовчі будівельні процеси, а також виготовлення стандартних деталей і конструкцій провадити на спеціальних будівельних дворах-заводах, максимально механізувати будівельні процеси і підвести технічну базу під будівельну промисловість.

Для забезпечення переходу будівництва на збірну методу роботи орієнтуватись на охолодження стандартною продукцією будівельних дворів і заводів 75% потреби будівництва в дереві, металі і залізобетонних конструкціях та деталях. Довести питому вагу побільшених будматеріалів при муруванні стін до 60%.

4. Забезпечити в плані максимальну механізацію будівельних процесів а доведенням парку механізмів до 4% від обсягу робіт в 1937 р. (проти 1% в 1932 р.) при радикальних зрушеннях в показниках експлуатації механізмів (число годин роботи механізмів треба довести до 4,5 тис. на

рік). В районі інтенсивного будівництва механізми зосереджувати на базах та машинотракторних станціях.

5. Забезпечити посилену механізацію транспорту з тим, щоб піднести питому вагу автотранспорту до 75% загальному вантажообігу 1937 р. для чого потрібно збільшити кількість вантажних машин до 9 тис. умовних півторатонних одиниць і кількість тракторів до 1500, піднести водночас експлуатаційні коефіцієнти не менш як в 1,5 раза проти фактичних норм 1932 року. Реконструкція будівельного процесу повинна забезпечити 20—25% зниження собівартості будівництва коштом виробничих факторів.

6. Реалізація програм будівництва другої п'ятирічки вимагає радикальної реконструкції балансу будівельних матеріалів в напрямі максимального збільшення питомої ваги нових і місцевих матеріалів коштом зростання жувелебетону і штучного каміння, фіброліту, гіпсоліту, силікаторганіків при зменшенні питомої ваги дерева та цегли. В промисловому будівництві має зрости питома вага залізобетону.

Накреслили виробництво будівельних матеріалів у таких розмірах:

	1933 р.	1937 р.		1933 р.	1937 р.
Цемент ман. бочок	10	20	Гіпсоліт	1700	6000
Вапно — ман. тонн	2,2	4,5	Комишит, соломит	4500	8000
Любайстер — тис. тонн . .	750	1400	Силікаторганіки	500	2500
Трепел — тис. тонн	500	1100	Азбошифер ман. шт	60	150
Цегла — ман. шт	3000	3800	Штучне каміння—ман. шт .	120	300
Ракушечник — ман. шт . . .	60	105	Даківка — ман. шт	130	250
Фіброліт ман. кв. метр . . .	2000	8000	Руберойд — тис. рул	—	700

Продукцію динасу на 1937 р. визначити в розмірі 600 тис. тонн шамоту—1300 тис. тонн.

Запроектувати збудування на Україні одного заводу високоякісного цементу, заводу ангідридового цементу, двох заводів портляндського цементу і двох заводів жувелевого цементу.

9. В галузі транспорту

1. Запроектований розвиток народного господарства в другому п'ятиріччі ставить до транспорту величезні вимоги. Транспорт зможе задовольнити всі вимоги лише при умові глибокої технічної його реконструкції значного підтягнення відсталих видів його (водного та безрейкового транспорту) та нової організації використання всіх видів транспорту, як єдиної системи соціалістичного транспорту. Розвиток транспорту в другій п'ятиріччі повинен відбуватися в темпах, що перевищують загальні темпи розвитку всього народного господарства. Орієнтовно вантажний обіг по залізницях України визначити в 1937 р. розміром у 105—110 млрд. тоннокілометрів і загальний пасажирообіг—30 млрд. пасажирокілометрів.

2. Протягом другої п'ятирічки виконати нове залізничне будівництво на Україні в розмірі 3500 км., довівши всю залізничну мережу УСРР до 17,5 тис. км. в 1937 р. Будуючи нові залізниці, виходити в завдань: зміцнити передусім залізничну мережу в Донбасі і зв'язки Донбасу з Наддніпрянщиною та Кривим Рогом, покрити залізницями райони, досі не охоплені залізничною мережею (район Нижньодніпрянського району між лініями Одеса — Помошна — Знамянка, Миколаїв тощо), закінчити недобудовані лінії й розвинути середзаводський транспорт та під'їзні шляхи до промислових та с.-г. підприємств.

Збудувати протягом другої п'ятирічки такі головні колії Седорівка—Скадовське коло 220 км., Гумань—Миколаїв коло 225 км., Нов-

московське — Ворожба коло 340 км., Несвітай — Валуїка коло 350 км., Штерівка — Маріюпіль 190 км. та інші лінії Донбасу.

3. Електрифікація є провідна ланка в соціалістичній реконструкції транспорту. Електрифікувати на другу п'ятирічку всього до 3500 км. залізниць (існуючих, нових і промислових) з загальною витратою потрібної енергії в 400 тис. квт. потужності. Електрифікувати активні лінії Донбасу, виходи з Донбасу, лінії Дніпровського Комбінату, лінії масового пасажирного руху і під'їзні шляхи до великих підприємств. Головніші і першочергові об'єкти електрифікації визначаються на шляхах Донбас — Криворіжжя (Долгінцеве — Ясинувате, Лика — Червоний Лиман, Основа й інші).

4. Реконструкція транспорту повинна бути комплексна Електрифікація тяги повинна бути органічно пов'язана в зміцненні верхньої побудови шляхів з заведенням автогальм та автозчеплення і автоблокування. Ввід в експлуатацію потужних паротягів повинен бути зв'язаний з посиленням шляхів, автогальмуванням та автозчепленням, реконструкцією депо, майстерень станцій тощо. Перехід на потужну електро- і парову тягу повинен бути зв'язаний з реконструкцією вагонного парку і товарних та сортувальних станцій. Одним з основних елементів комплексної реконструкції транспорту повинна бути механізація вантажних робіт.

5. Орієнтовно в другу п'ятирічку потрібне таке поповнення парку тяги і вагонного парку: 800 паротягів, 400 електротягів 3000 пасажирних вагонів і 100 тис. товарних вагонів (в 2-хвісну вичисленні).

6. Максимальна ефективність залізничного транспорту повинна визначитися також максимальним розгортанням процесу раціоналізації. Транспортний плян II п'ятирічки треба опрацювати, маючи на увазі маршрутизацію поїздів, розгортання роботи диспетчерського апарату на основі повної ліквідації зустрічних перевозів, значне підвищення всіх вимірників, всіх показників кількості і якості роботи транспорту на основі правильно організації і розстанови сил на транспорті (ліквідація знесібки і зрівнялівки).

7. Великого розвитку в другому п'ятиріччі має набути водний транспорт. Центральна проблема річкового транспорту для України є проблема Дніпра. Дніпрянська гідростанція утворює можливості розв'язати цю проблему в основному в період 1933 — 1937 р. Виходячи з вантажообігу по Дніпробузькому басейну (в межах УСРР) близько 30 млн тонн в 1937 р., максимально фарсувати протягом другої п'ятирічки поліпшення судоплавного стану Дніпра, а також ряду його приток (Інгuleць, Тетерев, Рось, Самара з Вовчою і ін.). Поставити завдання в межах генерального плану здійснити сполучення Дніпрового басейну з Невною, Окою, Волгою і Доном. Частиною цих робіт здійснити в другій п'ятиріччі, зокрема в напрямі сполучення Дніпра з Доном (Самара — Вовча — Торець). Провести протягом другої п'ятирічки комплекс потрібних робіт на Північному Донці.

8. Значно збільшити річкову флоту, в тому числі товаропасажирських пароплавів на 35 тис. м.к., буксирних на 57 тис. м.к., суховантажних барж на 600 тис. тонн, нафтовантажних на 80 тис. тонн. зробити корінну реконструкцію пристанського господарства та навантажно-розвантажних робіт складського господарства тощо.

Для забезпечення належної пропускної спроможності портів запроєктувати в другому п'ятиріччі реконструктивне портове будівництво, виходячи з орієнтовного вантажообігу в 34 млн. тонн в 1937 р. (в т.ч. Маріюпіль 15 млн., Одеса — 9, Херсон — 7).

9. Соціалістична реконструкція села і поширення автотранспорту на протязі другої п'ятирічки вимагають фарсованого будівництва без-

рейкових шляхів і відповідної механізації робіт за широкої участі людини в шляховому будівництві. В цій галузі транспорту додержуватися таких орієнтовних показників: збудувати 20 тис. км. шляхів шосейних та з одягом підвищеного типу, 20 тис. км. гравійних, жухлевих тощо, 40 тис. профільованих і поліпшених і коло 100 тис. км. приведених у проїзний стан.

Виходячи з орієнтовної кількості вантажного автотранспорту на Україні в 1932 р. в розмірі 250 тис. автомашин, передбачити відповідне розгортання гаражів і ремонтних майстерень.

10. План роботи П'ятиліччя по транспорту повинен бути розроблений так, щоб були щільно пов'язані реконструктивні заходи по всіх видах транспорту, в першу чергу залізничного з водним в напрямку пов'язки вантажообігу залізничних вузлів і станцій з портами та забезпечення технічної організації перевантажних пунктів.

10. В галузі сільського господарства

1. Величезний розвиток соціалістичної індустрії, передусім автотракторного та сільсько-господарського машинобудівництва і хемії, а також корінна соціалістична реконструкція самого сільського господарства утворюють належні передумови для завершення соціалістичної реконструкції села, а разом з тим для сміливих проектувань щодо кількісних та якісних показників розвитку сільського господарства на другу п'ятирічку.

Перед сільським господарством УСРР на другу п'ятирічку стоїть завдання цілком забезпечити людину України, як безпосередньо, так і через забезпечення обробної промисловості сіль-господарською сировиною, продуктами споживання (при збільшенні норм споживання в 2—3 рази) і утворити активне сальдо продукції для вивозу за межі УСРР.

Сільське господарство зможе виконати це завдання лише на базі подальшої його інтенсифікації і технічної реконструкції, значного зростання продукції технічних культур та тваринництва, посилення боротьби з посухою і широкого запровадження науки в усі галузі сільсько-господарського виробництва.

2. За один з елементів соціалістичної реконструкції сільського господарства слід вважати зміцнення і деяке поширення радгоспного сектора. Це зміцнення радгоспів повинно піти шляхами, широко визначеними в постановвах ЦК ВКП про зернові та тваринницькі радгоспи і в першу чергу шляхом кращої організації управління, організації праці і подрібнення радгоспів. Розгортання радгоспів має йти коштом вільних земель і частково коштом звільнених земель в районах великих промислових центрів.

Радгоспи мають охопити на кінець другої п'ятирічки до 15—18% усієї засівної площі й посилити свою роль зразків соціалістичної організації виробництва і застосування в сільському господарстві вищої машинної техніки та всіх досягнень сучасної агрономії та зоотехніки.

В основному завершення соціалістичної реконструкції протягом другої п'ятирічки повинно піти шляхом завершення колективізації сільського господарства і організаційно-господарчого зміцнення колгоспів. Основною формою колективізації на другу п'ятирічку, ще залишається ар-

тіль. Особливу увагу треба приділити організації праці в колгоспах і, зокрема, найважливішій ланці тут — бригаді, закріпленню за нею протягом цілого року певних ділянок, машин, скоту. Відрядність, як основна форма оплати праці за кількістю і якістю роботи, залишається ще в певній силі на другу п'ятирічку. Одним з величезних факторів організаційно-господарчого зміцнення колгоспів і піднесення їх на вищий соці-

яльно-технічний рівень є машино-тракторні станції, які мають охопити протягом другої п'ятирічки всі колгоспи.

3. Протягом другої п'ятирічки треба завершити в основному механізацію сільсько-господарського виробництва. Довести тракторний парк УСРР на кінець другої п'ятирічки до 2200 тис. Н. Р. проти 400 тис. на кінець першої п'ятирічки.

Поруч із зростанням тракторного тягла передбачити ступінь поширення електроенергії в сільському господарстві, головним чином в галузях спеціалізованого тваринництва, іригації та первісної обробки сільсько-господарських продуктів, а також запровадження широким дослідів, повну електрифікацію окремих сільсько-господарських підприємств. Потужність електроустанов для сільського господарства збільшити до 450 тис. квт. в 1937 р. проти 12 тис. в 1932 р.

Для забезпечення потреб молочно-господарського і городнього господарства та для обслуговування комбайнів, забезпечити сільське господарство 75 тис. тритонних автомашин, поруч з широким розгортанням постачання транспортерів тракторного тягла. Кінське тягло в нову п'ятирічку залишить стабільне на рівні 1932 р., використовуючи його переважно для транспорту та підсобних робіт. Звернути головну увагу на поліпшення якості коня.

Сільсько-господарське машинобудівництво повинне перебудуватися відповідно до потреб спеціалізованого сільсько-господарського виробництва і сповна забезпечити потреби в механізації зернових господарств, усіх основних робіт коло технічних культур, а також потреби механізації тваринництва.

4. Протягом минулої п'ятирічки сільське господарство УСРР майже цілком вичерпало можливості щодо охоплення придатних орних земель. Дальша мобілізація орних земель має йти по лінії меліорації непридатних земель остаточної ліквідації толок, заорювання суходільних, сіножатних земель, зменшення присадибних земель, використання родючих пісків і інших видів.

Визначаючи основні тенденції сільського господарства УСРР, при обмежених можливостях мобілізації орних земель, в напрямку переважування продукції тваринництва, технічних та спеціальних культур, — сільське господарство УСРР протягом другої п'ятирічки повинне принаймні стабілізувати продукцію високоцінних експортних контингентів харчових зернових культур на рівні минулого п'ятиріччя коштом збільшення урожайності зернових. Загальну засівплощу УСРР довести в 1937 р. до 30 млн. га. Змінити внутрішню структуру засівплощі в напрямку збільшення питомої ваги технічних та кормових культур і відповідного зменшення зернових.

Головним процесом рільництва на другу п'ятирічку і головним джерелом піднесення розмірів продукції (особливо від зернових культур, під якими абсолютні розміри засівплощі навіть зменшено) є піднесення врожайності. Завершення соціалістичної реконструкції сільського господарства, піднесення організації праці, закінчення в основному механізації, що створює певні можливості для своєчасної і високоякісної обробки ґрунту, збільшення міндобрива, максимальне використання гною і штучного угноєння — все це дає підстави запроєктувати значне зростання врожайності. Піднесення врожайності зернових встановити на 60% проти з пересічної врожайності за першу п'ятирічку, цукрового буряку 200 — 210 центи. з га, сояшника — 9 центн., сої — 11%, бововни (сирця) — 5 центн.

Опрацьовуючи другий п'ятирічний план, приділити особливу увагу обґрунтуванню розмірів піднесення врожайності по окремих факторах, що її обумовлюють і по окремих культурах та районах.

5. Більшовицьке розв'язання проблеми боротьби з посухою становить найголовнішу умову підвищення врожайності та його сталості в районах Степу. Поруч з здійсненням певних агротехнічних заходів і запровадженням посухотривких культур і сортів, потрібно: а) провести іригацію земель на площі близько 700 тис. га (нетто) і довести площу шугучого дощування до 200 тис. га, збільшуючи її в міру здешевлення та спрощення техніки дощування; б) довести площу пользахисних смуг до 300 тис. га; в) відновити старі та влаштувати нові ставки степових районів з водняним дзеркалом до 6000 га; г) широко розгорнути щорічне снігозатримання на всій території Степу та Південного Лісостепу; д) відвідувати великі яри.

6. В другу п'ятирічку треба розв'язати в основному тваринництву проблему шляхом значного піднесення продукції тваринництва на новій соціально-технічній і кормовій базі. Поголів'я худоби на весну 1937 р. довести: великої рогатої худоби 9000 тис. голів, вт. ч. корів 4,1 млн., свиней 10 млн., в т. ч. маток до 900 тис., овець 5,4 млн., птиці (основне стадо) 80 млн., кролів 4 млн.

Опрацьовуючи плян розвитку тваринництва, центром роботи поставити піднесення продуктивності тваринництва шляхом поліпшення якості поголів'я, належної організації утримання та годівлі, повного використання покидів від харчової промисловості — жому, барди тощо. Для забезпечення тваринництва грубими кормами, крім поширення кормового клину в засівній площі, поширити й поліпшити також придатні кормові вгіддя (сіножаті, пасовиська) шляхом меліорації малопродатних земель, посилення культурно-технічних робіт, утворення штучних випасів.

Організація тваринництва має піти шляхом зміцнення й поліпшення спеціальних тваринницьких радгоспів промислово-колгоспних ферм і міських ферм вирощування молодяку. Поруч із цим треба звернути увагу на утворення відповідних умов для держання корів і дрібної худоби на особисті потреби окремих колгоспників.

7. У галузі розвитку лісового господарства та лісоагрозомеліорації поставити завданням на другу п'ятирічку в лісокультурній зоні і колгоспних лісах: а) максимально поширити площу пользахисних лісових смуг у Степу; б) збільшити захисну та водоохоронну роль лісів у Лісостепу; в) поширити площу лісів на непридатних для сільського господарства землях; г) врегулювати темпи рубання з тим, щоб поступово зменшувати користування деревиною і вже з 1935 року не перебільшувати річного приросту.

Зважаючи на те, що ліси Полісся збільшують кількість опадів для сільського господарства, значно впливають на регулювання рівня води в Дніпрі і що питома вага лісів Українського Полісся в балянсі промислової деревини УСРР дуже незначна (2—3% — відбити в другій п'ятиріччі в лісопромисловій зоні: а) посилення захисної та водоохоронної ролі лісу; б) поширення площі лісів, коштом пісків і посилення темпу лісокультур в межах лісового фонду; в) регулювання темпу рубання залежно від засвоєння північних лісів і транспортного будівництва.

8. Сільське господарство УСРР протягом другої п'ятирічки мусить розгортатися на базі широкої спеціалізації окремих районів, а також реконструкції сільського господарства в зоні великих промислових центрів та великих міст в напрямі максимально можливого задоволення потреб робітничої людності в свіжому молоці, м'ясі, продуктах городництва та садівництва. Опрацювання другого п'ятирічного пляну сільського господарства мусить повністю охопити проблему районування виробництва та спеціалізації окремих районів та зон.

11. В галузі харчової й легкої промисловости

1. Завдання піднесення рівня забезпечення матеріальних потреб робітників і колгоспників вимагає розвинути всі галузі промисловости речей споживання. Великі досягнення в провідних галузях важкої промисловости і в сільському господарстві створюють для цього величезного розвитку потреби передумови.

В першу чергу треба запроєктувати велике зростання харчової промисловости шляхом корінної реконструкції наявних фондів, розгортання будівництва нових підприємств, широкого кооперування окремих галузів, стандартизації сировини, виробничих процесів і продукції, значного піднесення якості роботи по її напрямках.

2. Розміри продукції цукрової промисловости на кінець другої п'ятирічки встановити орієнтовно в 40 млн. центн. цукру. Для забезпечення цього провести протягом другої п'ятирічки поширену механізацію і реконструкцію на діючих заводах, де консервувати і реконструювати старі заводи, передбачити будівництво нових заводів в старих районах бурякосіяння, які в зв'язку з зростанням врожайности і ущільненням засівів буряку навколо існуючих підприємств залишаються без технічної бази. Поруч з цим розгорнути сушильну роботу, збудувати до 200 сушильних агрегатів і шляхом переробки як сирого, так і сушеного буряку максимально збільшити період виробництва на заводах.

3. Збільшити продукцію гуральної промисловости, призначену на технічні потреби, з доведенням загального обсягу виробництва на кінець п'ятирічки до 70—80 млн. відер. Крім реконструкції старих заводів передбачити побудову нових на патаці при нових цукроварнях, на картоплі й кукурудзі і гідрольних заводів при запроєктованих кукурудзяних комбінатах.

Визначити обсяг броварної продукції в 1937 р. в розмірі 1,5 млн. гектолітрів, безалкогольних напоїв в розмірі 10 млн. гектолітрів.

4. Запроєктувати будівництво великих кукурудзяних комбінатів у Степу — один орієнтовно в районі Дніпропетровського для виробу крохмалю патоки та кукурудзяного цукру і другий в районі Першомайського — Вознесенська для виробу крохмалю і патоки з максимальним використанням всіх покладів для виробу спирту, паперу тощо.

Продукцію кондиробництва збільшити орієнтовно в 2—3 рази проти плану 1932 р. з розрахунком головно на збільшення борошняних та фруктових виробів.

5. Продукцію олійної промисловости довести на кінець другої п'ятирічки до 500—570 тис. тонн, орієнтуючись на задоволення як споживчих, так і технічних потреб; для цього провести реконструкцію існуючих підприємств і запроєктувати будівництво нових маслоекстрактних заводів (для переробки льону, рапсу, можливо пресових заводів). Передбачити, крім того, організацію гідрогенізаційних заводів для виробу саломаса, а також поширити мережу заводів маргарину.

6. Протягом другої п'ятирічки треба підвести міцні підвалини під індустріалізацію м'ясопереробної справи і передбачити будівництво великих м'ясокомбінатів в районах м'ясного скотарства та великих споживчих центрах з тим, щоб налагодити постачання охолодженого м'яса.

Продукцію птахопереробної промисловости довести на кінець п'ятирічки орієнтовно до 50—70 тис. тонн, для забезпечення чого запроєктувати будівництво нових птахопереробних комбінатів.

Друга п'ятирічка повинна забезпечити різкі зрушення в галузі рибної промисловости УСРР. Довести вилов риби на кінець п'ятирічки не менш як до 1200 тис. цент. Зменшити питома вагу в рибному асортименті солоної риби, розгорнути постачання споживачам свіжої, моро-

женої та димленої риби та налагодити переробку пскідів рибного господарства. Поруч з цим розгорнути мережу ставків, переважно навколо робітничих центрів.

7. По молочарській промисловості розгорнути мережу молочних пунктів щоб налагодити постачання населенню щільного молока та продуктів легкої його переробки. Крім того для забезпечення виробництва вершкового масла та сиру запроєктувати будівництво масло- та сировароводів.

8. Зважаючи на те велике значення якого набуває консервна справа передбачити в другу п'ятирічку розвиток виробництва консервів, зокрема нових типів консервів, для чого запроєктувати будівництво нових підприємств і реконструкцію старих заводів.

9. В галузі мливарської та круп'яної промисловості передбачити максимальне використання підприємства і їх раціоналізацію за зразками американської техніки. Проробити зокрема справу про будівництво нових млинів в складі харчових комбінатів, що їх накреслено збудувати в великих промислових центрах — Харкові, Запоріжжі тощо.

10. Поставити завданням на другу п'ятирічку розвинути текстильну промисловість на Україні відповідно до значного зростання попиту населення на текстильну продукцію і до запроєктованого зрушення з сировинною базою; Продукцію бавовняної промисловості України довести в 1937 р. до 270 млн. метрів. Розвинути продукцію вовняної промисловості на Україні до 60 млн. метрів, для чого збудувати 3 — 4 нових великих підприємств та реконструювати теперішні підприємства з доведенням їх потужності в 1935 р. до 18 млн. метрів.

Продукцію трикотажної промисловості довести в 1937 р. до 28 тис. тонн, для чого збудувати дві бавовняно-прядивних фабрики по 100 тис. веретен та 5 трикотажних.

Випуск продукції по прядивно-джутовій промисловості довести орієнтовно до 150 млн. умовних лантухів, 50 тис. тонн кручених, 40 млн. кв. метр. брезенту, 25 тис. тонн дротяних канатів, а також пожежних рукавів у кількості, що задовольнила б потребу України і частково сусідніх районів.

Збудувати на Україні протягом другої п'ятирічки три нових лантухових фабрики в районі Полісся та Південної України і великого комбінату на Поліссі для виробництва волокнистих канатів, мотузяних виробів, брезенту, пожежних рукавів тощо.

11. Розгорнути шведську промисловість на Україні з доведенням продукції її до 2 млрд. крб. в 1937 р., для чого реконструювати існуючі підприємства в Харкові та Дніпровському та збудувати нову шведську фабрику.

Розгорнути шкіряно-взуттєву промисловість з доведенням продукції в 1937 р. до 70 млн. пар взуття, для чого реконструювати теперішні підприємства і збудувати 2 — 3 нових фабрики з пропускною спроможністю на 40 — 50 млн. пар взуття.

Зважаючи на напружене становище з сировиною, максимально використати на другу п'ятирічку різні види сурогатів, утіля тощо, для чого організувати підприємство для виробництва шкірсурогатів.

Продукцію шкло-парцеляно-фаянсової промисловості довести до 650 тис. тонн, зокрема передбачити випуск скляної тари для консервної промисловості кількістю не менш як 140 тис. тонн.

Продукцію мильної промисловості довести до розмірів споживання на душу населення в 1937 р. до 12 кг. проти 4 кг. в 1932 році.

12. В другій п'ятирічці треба досягти також значного зрушення у виробництві всіх інших галузей, що виробляють речі широкого споживання. Зокрема по металовиробах, посуді, меблі, радіостаткованні, речах, спорту, іграшках, канцприладді тощо.

Забезпечення цього виробництва, як і взагалі проблема збільшення норм споживання в 2—3 рази, вимагає подальшого інтенсивного розгортання промкооперації, промислів, що виробляють речі споживання, а також речі, що обслуговують соціалістичну промисловість та сільське господарство. Охопити кооперуванням протягом другої п'ятирічки всю масу кустарів, поставити за завдання в план промкооперації значний розвиток її на селі, на підставі виробничого єднання з колгоспним сільським господарством.

12. В галузі постачання та радянської торгівлі

Інтенсивне розгортання продукційних сил соціалістичного господарства, посилений розвиток легкої та харчової промисловості, промкооперації та товарової продукції сільського господарства, загальне зростання народного прибутку, — все це обумовлює „багато хутіше піднесення добробуту робітничих і селянських мас в другій п'ятирічці. Поставити за завдання перед другою п'ятирічкою рішуче поліпшити споживання людности, значно підвищити якість харчування, реконструювати це харчування в напрямку збільшення споживання високо калорійних продуктів за рахунок зменшення менш споживних продуктів.

Разом з цим протягом другої п'ятирічки треба взяти курс на усунення протилежності між містом та селом в галузі харчування, беручи на увагу, однак, спеціальні умови праці на селі і в місті. Одночасно 2-га п'ятирічка мусить забезпечити також значне підвищення споживання основних промтоварів.

2. Величезного значення в другу п'ятирічку набувають справи радянської торгівлі та подальше розгортання роздрібного товарообігу. Виходячи із зросту товарової маси, а також повного усунування кривої просування, розміри роздрібного товарообігу будуть дорівнюватися в 1937 р. близько 18 млрд. крб. Щоб прискорити товарообіг і довести витрати товаропросування до мінімальних розмірів, потрібно максимальне зменшити витрати на товаропросування, останнє в значній мірі буде обумовлюватись низкою організаційних перебудов в сфері радянської торгівлі.

Засвоєння принципів радянської торгівлі потребує всебічного поширення мережу крамниць, зробивши потрібну технічну її реконструкцію; тільки на цій основі й можна підготувати скасування нормування видачі краму і замінити систему централізованого розподілу на розгорнуту радянську торгівлю. В зв'язку з цим розгорнути в другу п'ятирічку величезне будівництво торговельних підприємств на нових технічних засадах, зокрема по всіх нових будованих великих житлобудинках треба обов'язково будувати і торговельні приміщення. Забезпечити також в плані реконструкції існуючої торговельної мережі, її технічне переустаткування та перебудування, щоб забезпечити обслуговування трудящих. Засвоїти систему попереднього розважування краму, широко застосувати систему попередніх замовлень мережу спеціальних баз для присилки краму додому трудящому, механізувати інші процеси роботи крамниць і забезпечити правильне зберігання краму. Забезпечити в промисловості організацію виробництва торговельного інвентарю й приладдя, як то: фасувально-пакувальні машини, підіймальники, ліфти, транспортери, моторні возики перевозити крам, обліково-касові автомати, шафи, прилавки тощо. Крім того, треба, щоб харчова промисловість фасувала крам безпосередньо на своїх фабриках.

Вельми важливого значення набуває в другу п'ятирічку проблема громадського харчування: треба взяти курс на охоплення індустріальної людности міст України громадським харчуванням приблизно до 80%, а

сільської людності до 50%. При цих умовах трудящі всіх радгоспів та більшості колгоспів мають бути забезпечені підприємствами громадського харчування. Маючи на увазі, що друга п'ятирічка характеризується ліквідацією напруженості по продуктивній групі, забезпечити вищевказані розміри охоплення можна лише при умові значного пскращення якості їжі та обслуговування: проблема якості є вирішальна для другої п'ятирічки; вона обумовить ступінь розгортання громадського харчування, а також ступінь охоплення ним людності.

Саму систему підприємства громадського харчування треба побудувати за двома основними принципами: масове централізоване виробництво страв та децентралізований їх розподіл. Виходячи з цього, за основний тип підприємства громадського харчування повинна стати на другу п'ятирічку фабрика-заготівня, що готує напівфабрикати. Звідси продукція надходить до розвинутої мережі доварочних очагів, розташованих в підприємствах з концентрованим населенням, або до житлокоопів, де вони вже, як готовий фабрикат, подаються споживачеві в спеціальних приміщеннях. Ці напівфабрикати також надходять до торговельних підприємств, де вони передаються споживачеві.

Забезпечити під час польових робіт повністю населення громадським харчуванням через пересувні кухні, опорядження фургонів, спеціальних палаток тощо.

13. В галузі нового містобудівництва, житлового та комунального господарства

1. Розвиток соціалістичної індустрії й соціалістичного сільського господарства ставить нові завдання і створює одночасно нові передумови для значного піднесення комунального та житлового господарства протягом другої п'ятирічки і для реорганізації і реконструкції його на нових економічних і технічних засадах. Проблема, підвищення матеріально-культурного рівня трудящих висуває з свого боку також великі вимоги до розвитку житлового й комунального господарства.

Форсуячи житлокомунальне будівництво в нових і старих містах України, друга п'ятирічка мусить одночасно забезпечити розгортання житлокомунального будівництва в соціалістичнім сільським господарстві, принаймні, в найбільш механізованих радгоспах та колгоспах, передусім навколо найбільших МТС.

2. У другій п'ятирічці висувається, як першочергова проблема, будівництво нових міст соціалістичного типу.

До таких міст першочергового будівництва віднести: Горлівку, Кадівку, Краматорське, Ворошилівське, Рикове, Гришине, Червоний Промінь, Константи́нівку, Макіївку, Лисиче.

Поруч з новим будівництвом, протягом другої п'ятирічки повинно провадити реконструкція старих міст на соціалістичних засадах. Реконструкції підлягають в першу чергу столиця УСРР — Харків, що має перетворитись на зразковий пролетарський центр України, Дніпропетровське, Сталіне, Луганське. В другу п'ятирічку треба в основному закінчити будівництво В. Запоріжжя, а також прискорити будівництво Кривого Рогу, Нікополя, Каменського, Маріуполя.

Реконструкції підлягають також такі міста УСРР, як Херсон, Миколаїв, Зіновієвське, Вінниця, Кременчук, Слов'янське та окремі частини Києва й Одеси.

3. Збільшити на кінець другої п'ятирічки фактичну житлову норму для міського населення України пересічно до $7\frac{1}{2}$ — 8 кв. метр. на душу проти 5 — $5\frac{1}{2}$ на кінець першої п'ятирічки, забезпечуючи при цьому індустріальних робітників в головних промислових центрах до 9 кв. метр.

на душу. Всього на другу п'ятирічку збудувати близько 40 млн. кв. метр. нової житлоплощі. Особливу увагу приділити справі типізації та стандартизації житла, з урахуванням завдань усунування побуту (домові їдальні, пральні, дитмайданчики тощо). Поставити на конкретні рейки справу меблювання житла, трактуючи меблю, як невід'ємну частину самого житла, і рішуче її стандартизувати.

Ще ширше використати місцеві будматеріали при житлобудівництві. Реконструювати частину наявного житлового фонду в напрямку пристосування його до умов соціалістичного побуту.

4. План комунального будівництва на Україні повинен забезпечити утворення нової технічної бази всього комунального господарства, технічну реконструкцію наявного комунального фонду, раціоналізацію експлуатації комунального майна і доведення обслуговування людинності комунальними послугами до санітарних норм.

В частині нового комунального будівництва друга п'ятирічка має забезпечити:

- а) використання електроенергії для побутових потреб трудящих;
- б) теплофікацію найважливіших промислових центрів;
- в) газифікацію важливіших залюднених пунктів, а також тих пунктів, де є можливість використати відхідні гази промисловости, а також місцеві види палива;
- г) значне поширення водогінної мережі з побудовою до 100 нових водогонів, водогінної мережі в залюднених пунктах Донбасу на базі Вседонецького водогону, водогін від Північного Дінця для Харкова. нові водогони в Кам'янському, Маріуполі, Амур-Нижнедніпровському, Кривому Розі, Миколаїві, Тирасполі, Очакові тощо, повну реконструкцію водогонів в Одесі, Києві, Вінниці та інших містах УСРР.

Поліпшити та організувати справу водопостачання в районних центрах, по великих МТС, радгоспах, колгоспах, а також по селах, де є епідемічна загроза. Значно збільшити каналізаційну мережу, як і побудови нової каналізації в нових містах та в містах, що підлягають реконструкції. Забезпечити 100% охоплення каналізаційною мережею людинності Харкова, Києва, Одеси, Дніпропетровського; здійснити проект районної каналізації Донбасу. Збудувати нові каналізації в Запоріжжі, Маріуполі, Миколаєві, Херсоні, Кам'янському, Сумах, Житоїрі, Вінниці тощо.

Забезпечити доцільне підведення та використання господарських та стічних вод у великих МТС, радгоспах та колгоспах, широко застосувати методу очищення міських стічних вод на ґрунтових дільницях, використовуючи ці дільниці для сільського господарства.

е) Запроектувати на кінець другої п'ятирічки в кожному залюдненому пункті, що має понад 500 мешканців, лазні того чи іншого типу. Пропускнну спроможність пралень довести до таких розмірів, щоб забезпечити 100% потреб людинності в усіх промислових центрах і до 50-60% в інших залюднених пунктах. За основний тип лазнепральневого будівництва по великих промислових центрах визнати цілком механізовані лазневопральні комбінати.

д) Збільшити трамвайні шляхи до $2\frac{1}{2}$ — 3 тис. км. проти 850 км. 1932 р., побудувавши нові трамваї в залюднених пунктах Донбасу (здійснити проект кільцевого трамваю по всьому Донбасу), збудувати новий трамвай в Запоріжжі, Кам'янському, Маріуполі, Кривому Розі та інших містах. Цілком реконструювати трамвай в Дніпропетровському з переводом його на широку колю. Збільшити рухомий склад трамваю до 12 тис. вагонів проти 1,6. Довести автобусний парк до 10 тис. машин проти 500. Налагодити автобусне сполучення в промислових районах та в районах великого сільського господарства. Зміцнити транспортний зв'я-

зок між містом і селом. Розсирнути у великих промислових центрах легковий автотранспорт (таксомотори).

е) Рішуче підняти санітарний стан і зовнішній благоустрій залюднених пунктів, широко розгорнувши зелені насадження, впорядкування міст, забрукування та поліпшення середміських і приміських шляхів, організацію сміттєспалювальних станцій тощо. Повести роботу над зовнішнім упорядкуванням сільських місцевостей.

14. В галузі праці й кадрів

1. Центральним завданням другого п'ятирічного плану в галузі праці є завдання підняти продуктивність праці, що є „кінець-кінцем найважливіше, найголовніше для перемоги нового суспільного ладу“ (Ленін).

2. Електрифікація народного господарства, широка механізація й хемізація виробничих процесів, пуск нових технічно найдосконаліших підприємств та реконструкція старих, процеси спеціалізації та кооперування, розвиток стандартизації та масового виробництва, вивершення соціалістичної реконструкції сільського господарства, колосальний зріст енергоозброєності робітника, розвиток свідомого соціалістичного ставлення до праці, піднесення культурного та кваліфікаційного рівня трудящих і опанування ними новітньої техніки, дальші успіхи в організації праці та зростанні добробуту трудящих мас — усе це становить колосальні переваги соціалістичного розвитку і створює величезні можливості для зростання продуктивності праці.

3. Всім урядництвам, організаціям, науково-дослідним інститутам, промисловим підприємствам, радгоспам та колгоспам, притягаючи широченні маси робітників та колгоспників, спеціалістів та наукових робітників, поставити розробку плану піднесення продуктивності праці в центрі складання другої п'ятирічки, глибоко обгрунтовуючи піднесення продуктивності праці по кожній галузі й підприємству аналізом впливу кожного фактора.

4. Організація праці у другій п'ятирічці повинна проходити під знаком дальшого розвитку та зміцнення соціалістичних форм праці. Ліквідація пережитків капіталізму в свідомості людей знайде свій вираз в повному охопленні соціалістичним змаганням та ударництвом трудящих мас, в нових формах ударної соціалістичної праці, що забезпечить настановлення соціалістичної трудової дисципліни.

У другій п'ятирічці продовжувати зміцнення госпрозрахунку на основі дальшого поглиблення бригадного госпрозрахунку в промисловості, а також зміцнення постійних бригад в колгоспах, що забезпечить поруч з іншими заходами ліквідацію зрівнялівки, знеособки та плінності роботи.

5. В плані праці на другу п'ятирічку розробити систему заходів, що забезпечили б:

- 1) Повне використання устаткування і повну ліквідацію перестойв.
- 2) Повну ліквідацію прогулів.
- 3) Зменшення на 50% невиходів через захворювання.
- 4) Дальше запровадження безперервного виробництва.
- 5) Доведення сезонності до мінімальних розмірів і запровадження комбінування сезонних виробництв для повного використання робочої сили.
- 6) Планове переміщення робітників та ліквідацію плінності.
- 7) Особливу увагу приділити справі технічного нормування.
- 8) Використати жіночу працю в широких розмірах по всіх галузях народного господарства та соціально-культурного будівництва, з до-

веденням на кінець п'ятирічки півомої ваги жіночої праці не менш як до 45⁰/₁₀₀, а в основних промислових центрах охопити працею всіх працездатних жінок. Накреслити систему заходів до піднесення кваліфікаційного рівня жіноцтва.

9. Справа створення здорових умов праці повинна стати органічною частиною як побудови нових підприємств так і реконструкції старих.

І. Розв'язання проблеми технічних кадрів є важливіший елемент більшовицького розв'язання завдань культурної революції і успішного здійснення соціалізму" (з постанови XVII партконференції). З цього погляду даліше вточнення профілів спеціалістів і кваліфікованих робітників для всіх галузів і ділянок народного господарства та культури відповідно до технічної реконструкції народного господарства в другому п'ятиріччі та їх марксо-ленінське виховання є основне завдання другої п'ятирічки кадрів.

Особливу увагу звернути на підготовку кадрів для кадрів (професура, вчителі, керівники майстерень, лабораторій тощо).

II. Щодо системи та форми підготовки кадрів, то тут протягом другого п'ятиріччя треба:

1) Поступово знищити поділ, підготування кадрів на основні (стаціонарні учбові заклади) та допоміжні (курсова мережа) форми підготування.

2) Систему політехнічної освіти базувати на чіткій послідовності ступнів навчання та щільному зв'язку між окремими ланками, що має забезпечити можливість просування учнів від початкових до вищих ступнів.

3) Система повинна також забезпечити: а) погодженість між окремими ланками, що забезпечить можливість безпосереднього переходу з однієї ланки до другої (якісно суміжної); б) прискорення процесу просування для тих контингентів, що за своєю виробничою кваліфікацією мають просуватися прискорено; перетворення на кінець другої п'ятирічки 7-мирічної школи в 9-тирічну школу дійсно політехнічного типу, при чому організація III концентру повинна початися в 1933-34 р.; г) далішу політехнізацію шкіл ФЗУ, які і в другому п'ятиріччі мусять бути основним джерелом підготування кваліфікованих робітників; г) здійснення протягом другого п'ятиріччя повного переходу ФЗУ на базу 7-мирічки і поступового переходу середньо-технічних учбових закладів на базу 9-тирічки.

Поруч з цим система мусить забезпечити втягнення в навчання дорослих робітників через єдину політехнічну школу на підприємствах, дороздовану за принципом закінчених циклів і розраховану на переведення на кінець п'ятиріччя загального технічного навчання.

III. Щодо зростання контингентів, то при складанні плану треба виходити з таких засад:

1) На кінець другого п'ятиріччя цілком зліквідувати дефіцит в інженерно-технічному персоналі.

2) Прийом в учбові заклади проектувати з розрахунком повного покриття потреби в кадрах третього п'ятиріччя.

3) Охопити технічним навчанням весь адміністративно-господарський персонал і з перших років п'ятирічки забезпечити систематичний зріст технічних знань всього інженерно-технічного персоналу.

4) Загальним технічним навчанням охопити в перші роки п'ятиріччя робітників основних галузів виробництва і на кінець п'ятирічки всіх робітників.

IV. Капітальне будівництво в кадровій справі у другому п'ятиріччі повинне забезпечувати в першу чергу повне задоволення наявних учбових закладів лабораторіями, кабінетами й іншими допоміжними за-

кладами, повне задоволення інститутів учбовими корпусами і значне поширення учбових корпусів інших учбових закладів.

Фінансовий план кадрів у другому п'ятиріччі повинен забезпечити :

а) даліше поліпшення матеріального стану учнів, що навчаються а відривом від виробництва; б) запровадження диференціації і заохочувальної системи заробітної плати педагогічному персоналу; в) зміну системи фінансування робітничих кадрів і додаткового підготування спеціалістів, шляхом вирахування витрат на кадри незалежно від $0/0/0$ нарахувань на фонд заробітної плати; г) максимальне застосування принципів госпрозрахунку.

В. В плані технічної пропаганди на друге п'ятиріччя треба передбачити видання технічної літератури (фундаментальної, довідкової, масової), розвиток періодичної і, зокрема, низової технічної літератури; організацію мережі технічних станцій на підприємствах та будинках техніки у промислових районах; організацію мережі консультативних, інформаційних пунктів з техніки, широкого розвитку екскурсій з метою обміну виробничим досвідом і вишукування природних ресурсів.

15. В галузі масової освіти

1. Генеральним завданням масової освіти в другу п'ятирічку постає „виховати покоління, здібне остаточно становити комунізм“ [програма ВКП(б)]; складовою частиною комуністичного виховання дитинства є політехнічне навчання, що має дати учням основи наук, ознайомити учнів в теорії й на практиці з усіма головними галузями виробництва держати щільний зв'язок навчання з продукційною працею; сполучати навчання з продукційною працею треба на такій основі, щоб усю громадську продукційну працю учнів „підпорядкувати учбовим та виховним завданням школи“. (Постанова ЦК ВКП(б) від 5/IX 1931 р.).

В цьому напрямі центральною проблемою масової освіти є: завершити 7-мирічне загальнообов'язкове навчання та розгорнути здійснення програми партії в справі загального обов'язкового політехнічного навчання до 17 років.

Відповідно до цього розпочати в другій п'ятиріччі розгортати даліше навчання (8 та 9 група) тих, що закінчують в 1932/33 р. семирічку.

Вивершити протягом другої п'ятирічки охоплення підготовчими групами трудшкіл 1-го концентру дітей 7-ми років.

Виходячи з цих настановлень, визначити контингент учнів шкіл соцвиху в 1933 р. орієнтовно в 5600 тис., а на кінець другої п'ятирічки орієнтовно до 7000 тис.

2. Забезпечити, по всій системі шкіл соцвиху політехнічні бібліотеки, політехнічне устаткування, розгорнути робочі кімнати в школах молодшого концентру та майстерні, лабораторії, кабінети по школах старших концентрів.

Забезпечити даліше піднесення якості шкільного навчання та успішности заняттів.

3. Недостатність шкільного фонду на даний момент ставить питання про збільшення темпів його зростання, що забезпечило б загальне поширення шкільного фонду приблизно в 2 рази проти 1932 р. і значно поширити мережу гуртожитків.

Поширення шкільного фонду повинно проходити коштом максимального використання місцевих будматеріалів, реконструкції та пристосування наявного фонду шкільних приміщень, будівництва спрощеного типу і т. ін.

Коефіцієнт змінності шкільних зайнятих треба рішуче знижувати до повної ліквідації в першу чергу 3-ої зміни по всіх місцевостях вже в праці п'ятирічки та враховуючи однозмісність для малонаселених пунктів (там, де не вистає належної кількості контингентів).

4. Для забезпечення передумов до широкого втягнення жінок у виробництво та громадське політичне життя, соціалістичної перебудови побуту, забезпечення раціонального та розумового розвитку дітей в інтересах соціалістичного суспільства, — розгорнути дошкільне виховання з тим щоб цілком охопити на кінець другої п'ятирічки системою дошкільного соціального виховання (як стаціонарними, так і сезонного типу установами) дітей віком 3—6 років.

Розгорнути мережу стаціонарних дошкільних установ, з тим, щоб на кінець другої п'ятирічки забезпечити майже 100% охоплення ними дітей по містах і не менш від 40% дітей дошкільного віку по селах, в першу чергу в районах радгоспного будівництва, МТС тощо.

Поставити за правило, щоб кожен великий житлокомплекс мав у своєму складі відповідні приміщення для дошкільних закладів і використовувати всі приміщення, які можуть бути пристосовані для дошкільного закладів, особливо на селі.

5. Завдання піднесення культурно-політичного рівня дитячих мас, організація їх досвіду згідно з вимогами комуністичного виховання, організація соціалістичного побуту дітей, — висувують як одне з найважливіших завдань культурного будівництва позашкільну роботу з дітьми.

Для здійснення цього треба широко розгорнути систему позашкільного виховання дітей на основі охоплення системою позашкільних установ основної маси дитинства, в першу чергу в промислових містах та районах.

Відповідно до цього розгорнути організацію установ позашкільного виховання: дитячі клуби, дитячі театри, кіно, технічні станції, екскурсійні бази, водні та лижові станції тощо, сконцентрувавши основні установи (клуби, театри) в промцентрах та районах, а також в районах найбільшого радгоспного будівництва.

Поруч з тим, використовувати клуби та будинки колективістів через обладнання відповідних дитячих кімнат.

Передбачити також використання окремих шкільних приміщень для позашкільного виховання (там, де запроваджуватиметься однозмісність занять).

Щоб утворити сприятливі умови для розвитку комдитруху, що є могутній чинник комуністичного виховання дитинства та соціалістичної організації побуту дітей, треба.

1) організувати по всіх районах будинки комдитруху;

2) забезпечити приміщенням виробничі піонерські бази.

6. забезпечити остаточно ліквідацію малописьменності серед дорослих, орієнтуючись на піднесення знань малописьменних в промислових районах та по містах в обсязі 7-мирічки і в обсязі 4-річки по селах, та на озброєння їх технічним знанням.

Розгорнути систему заходів коло ліквідації технічної неписьменності серед дорослої трудящої людності через усю мережу комосвітних установ: клуби, кіно, пресу, радіо тощо.

7. Охопити системою комосвітних установ основну масу трудящих. Зробити ці установи центром масовоосвітньої та політвиховної роботи, ліквідації технічної неписьменності та поширення політехнічних знань.

Розгорнути мережу комосвітних установ: палаці культури по всіх нових містах на найбільших новобуддах, клуби як центральні, так і при окремих великих підприємствах, червоні кутки по окремих підприємствах при цехах, при житлокомплексах тощо; розгорнути мережу сільських клубів (при великих радгоспах, МТС, колгоспах), використовуючи поруч

з новим будівництвом, реконструкцію та пристосування наявних приміщень (сільбуди, хати читальні тощо).

8. Широко розгорнути бібліотечну справу на основі заданого плану методологічного керівництва; збільшити мережу з таким розрахунком, щоб забезпечити всі МТС, сільради найбільші радгоспи та колгоспи і максимально наблизити мережу до читача в цехах, підприємствах, установах, житлокомбінатах тощо, застосовуючи тут пересувні форми.

Звернути увагу на структуру книжкового фонду, забезпечивши відповідною тематикою, яка відповідає б завданням політичного виховання та озброєння політехнічним і технічним знанням.

9. Забезпечити дальший рішучий розвиток національного культурного будівництва через розгортання української пролетарської культури та пролетарської культури нацменшостей.

10. Здійснити суцільну кінофікацію та радіофікацію республіки, забезпечити розвиток нових технічних досягнень в цих галузях (мовне кіно, тощо); радіофікувати та кінофікувати всі школи й інші учбові заклади.

11. Розгорнути мистецькі підприємства на Україні на основі нового географічного розміщення їх відповідно до соціально-економічного розміщення народного господарства.

Передбачити за планом значне поширення питомої ваги мистецького обслуговування села.

12. Рішуче розгорнути матеріально-технічну базу окремих галузів масової освіти (поліграфічна база, шкільний фонд, шкільне устаткування кіно та радіоапаратура тощо).

Величезний розвиток шкіл, різних форм масової освіти, наукової роботи, преси, підготовки кадрів тощо — ставить великі вимоги до розвитку паперової та поліграфічної промисловості. Отже збільшити продукцію паперової промисловості в межах УСРР до 17 тис. тонн культурно-політичного паперу в 1933 р. і до 30 тис. тонн в 1937 р. (проти 13 тис. тонн в 1932 р.) та довести продукцію поліграфічної промисловості до 75 млн. крб. в 1933 р. і 300 млн. крб. в 1937 р. Збудувати нові паперові фабрики на базі соломи, льону-кудряшу й кукурудзи в районах зосередження відповідної сировини.

16. В галузі охорони здоров'я

1. Проблема оздоровлення праці, побуту та санітарно-епідемічного стану України в другій п'ятирічці розв'язується комплексно на базі піднесення матеріально-культурного рівня трудящих, житлового й комунального господарства, громадського харчування та відповідної системи медично-санітарних заходів.

Завдання в галузі охорони здоров'я на другу п'ятирічку полягають в досягненні значного зниження захворювань, ліквідації інфекційних епідемічних захворювань (тифи, віспа, гострі шлунково-кишкові захворювання), значного зниження інших інфекційних захворювань, особливо дитячих та соціально побутових захворювань. Все це повинно мати своїм наслідком на кінець другої п'ятирічки як зниження загальної і особливо дитячої смертності, так і зниження кількості днів тимчасової непрацездатності приблизно на 50%.

Протягом другої п'ятирічки вся мережа здоров'я повинна бути переведена на соціалістичні форми (система єдиного диспансера) з тим, щоб профілактична діяльність та нормативно-гігієнічна дійсно стали провідними у всій роботі органів охорони здоров'я. На великих підприємствах треба розвинути мережу медично-санітарних цехів, які повинні стати провідною частиною єдиного диспансера, і широко розгорнути активну диспансеризацію робітників.

Особливого значення в другій п'ятирічці набуває проблема охорони материнства та дитинства, зокрема охоплення дітей яслами. Треба поставити завданням на другу п'ятирічку охопити дитячими постійними яслами близько 85% дітей у містах та промрайонах і близько 40% на селі. Сезонними яслами треба охопити на селі майже всю дитячу масу.

Протягом другої п'ятирічки приділити найсерйознішу увагу проблемі відпочинку, як одному з найважливіших засобів правильної організації праці і піднесення її продуктивності, попередження захворювань відновлення працездатності. В зв'язку з цим — розвинути мережу установ відпочинку, активізувати форми відпочинку, розвинути пролетарський туризм і фізкультуру.

Санаторно-курортну справу треба перетворити також на одну з форм відпочинку з обов'язковим наближенням санаторно-курортних справ до промислових центрів, радгоспів, МТС, великих колгоспів, таксимально використовуючи місця, що мають санаторно-курортне значення.

Такі галузі діяльності, як санітарно-гігієнічна, охорона материнства та дитинства, оздоровлення дітей та підлітків, правильна організація відпочинку, що будуть у другій п'ятирічці домінантними у всій роботі системи охорони здоров'я — не знімають і не зменшують значення лікувально-профілактичної роботи, що повинна бути значно змешена в бік підвищення елементів профілактики через реконструкцію всієї роботи й значне поширення такого типу установ, як нічний санаторій.

Треба вельми поліпшити медсанітарне, обслуговування, в першу чергу, по лінії зміцнення технічної бази медсан. закладів, розвитку та підвищення терапевтичної техніки, повного забезпечення допоміжними установами (рентген-кабінети, лабораторії тощо), широкого розвитку фізіотерапевтичної справи та розвитку хеміко-фармацевтичного виробництва.

17. В галузі науково-дослідницької роботи

1. У другій п'ятирічці роля науки в процесі соціалістичної реконструкції, особливо зростає. Керуючись Марксо-Ленінським принципом єдності теорії й практики, повинно остаточно ліквідувати розрив між практикою нашого соціалістичного будівництва і науково-дослідною роботою. Всі галузі і ділянки радянської науки, застосовуючи матеріалістично-діалектичну методику, повинні не лише поспівати за практикою нашого соціалістичного будівництва, й випереджати її — озброюючи багатомільйонні маси трудящих Союзу в їх боротьбі за побудову соціалізму.

2. Вся наукова дослідча робота має бути спрямована на успішне здійснення всіма галузями й ділянками народного господарства і культури величезних завдань другого п'ятиріччя і підпорядкована інтересам здійснення цих завдань.

Ці завдання визначають зміст усієї науково-дослідчої роботи. Це й визначає конечну потребу планувати н.-д. роботу на другу п'ятирічку в щільному зв'язку з планом розвитку народного господарства й культури на другу п'ятирічку. План н.-д. роботи повинен бути складовою частиною загального плану побудови соціалізму в Союзі в другій п'ятирічці.

3. В плані на друге п'ятиріччя треба розробити тематичний план роботи, пов'язаний з корінними проблемами соціалістичної реконструкції.

4. В плані розвитку н.-д. роботи і мережі н.-д. установ передбачити значні зміни в розтошуванні мережі, виходячи з потреби наблизити н.-д. інститути до їхньої виробничої бази, організувати на промислових підприємствах і великих радгоспах і колгоспах лабораторії, де б дослідчу роботу провадилося під загальним керівництвом відповідної вертикалі.

Головні орієнтовні показники другої п'ятирічки УСРР
(Додаток до директив і лімітів)

Показники	Одиниця виміру	1931 р.	1932 р.	1937 р.
I. Електрифікація				
Встановлена потужність	тис. кв	1065	1582	4.200
В т. ч.: Донбас вкл. Маріупіль	"	—	—	1.700
Надніпрянщина	"	—	—	1.300
Північно-Східна Україна	"	—	—	500
Правобережжя	"	—	—	350
Південна Україна	"	—	—	350
Загальне вироблення електроенергії	ман. кв годин	2.700	4.300	21.000
II. Промисловість, гр. А				
Кам'яновугільне паливо	ман. тонн	36,0	49,3	108,0
Буре вугілля	"	0,1	0,4	5,6
Торф	"	—	1,6	10,12
Руда залізна	"	7,6	11,0	22,0
" марганцова збагачена	"	0,5	0,9	1,7
Чавун	"	3,3	5,0	12,0
Сталь	"	2,7	4,3	13,3
Вальцювання	"	2,2	3,3	10,5
Паротяги серії Є	штук	476	659	800
" 1—3—1 и 5—2	"	1	11	1080
Вагони 2-вісні	"	2884	9500	—
Хопери 4-вісні	"	—	—	13000
Гондольні " "	"	—	—	15000
Велосипеди	"	36000	70000	450000
Трактори (Ітернаціонал)	"	1304	24250	50000
Турбогенератори	тис. кв	—	50	2080
Електроволи	штук	—	—	100
Зарубні машини важкі	"	167	500	1500
" " легкі	"	124	300	1500
Кокс	ман. тонн	6,0	10,0	16,0
Фосфористі добрива в перерахунок на 14% суперфосфат	тис. тонн	353,0	455,0	3000
Азотні добрива (стандартні)	"	—	—	1500
Сода кальцинована	"	—	—	1100
Сірчана кислота	"	—	—	300
Синтетичний каучук	"	—	—	40
Цемент	ман. бочок	2,9	5,4	20,0
Динзе	тис. тонн.	125	253	600

Показники	Одиниця виміру	1931 р.	1932 р.	1937 р.
Шамот	тис. тонн	310	652	1300
Вапно	"	—	—	4500
Любайстер	"	—	—	1400
Трепел	"	—	—	1100
Цегла	млн. шт.	—	2150	3800
Ракушечник	"	—	—	105
Фіброліт	млн. кв. м	—	—	8000
Гіпсоліт	" " "	—	—	6000
Кам'ядит, соломіт	" " "	—	—	8000
Силікаторганіки	" " "	—	—	2500
Азбошифер	" т. "	—	—	150
Штучне каміння	млн. шт.	—	—	300
Данівка	" "	—	—	250
Руберойд	тис. рул.	—	—	700
III. Промисловість, гр. Б				
Шерстяні тканини	млн. м	6	7,5	60
Бавовняні "	" "	—	—	270
Вууття нове	млн. пар	—	16,0	70
Сіль	" тонн	1,2	1,9	3,0
Борошно житнє та пшеничне	" "	1,6	2,1	4,6
Цукровий пісок	" "	1,3	2,3	4,0
Рослинна олія	тис. тон.	53,6	61,0	570,0
В т. ч. сояшна	"	46,0	65,0	250
М'ясо різне	"	102,0	168,5	650,0
Птиця бита	"	6,8	12,7	70
Масло вершкове	"	11,0	16,0	160,0
Консерви]	млн. банок	108	210	1300
Конд. виробн	тис. тонн	130,5	150,0	350,0
Макарони	"	40,0	59,0	100,0
Крупа різна	"	141,0	148,0	560,0
IV. Сільське господарство				
Засівна площа	млн. га	28,5	29,7	30,0
В т. ч. зернові культури	"	20,7	20,8	19,5
технічні "	"	3,2	3,5	4,9
кормові "	"	2,1	3,0	3,6
городинно-баштанні	"	2,2	2,3	2,0
Площа під цукровим буряком	тис. га	—	1325	1500
" " олійними культур.	"	—	1500	2075
" " бавовною	"	—	200	500

Показники	Одиниця виміру	1931 р.	1932 р.	1937 р.
Площа під садами	тис. га		380	750
„ „ виноградниками	„		70	250
„ „ ягідниками	„		38	100
Гуртовий збір:				
Зернових	млн. центн.	176	227	275
Цукрового буряку	„	107	192	285
Копі	млн. голів	4,8	4,8	4,8
Рогата худоба	„	6,1	6,5	9,0
Свині	„	3,4	5,5	10,0
Вівці	„	3,3	3,8	5,5
Продукція м'яса	тис. центн.	—	410	1550
„ молока	млн. літр.	—	3000	8200
„ яєць	млн. шт.	—	1540	6800
Тракторний парк	тис. НР	300	477	2200
Потреба в головних сільсько-госп. машинах (на п'ятиріччя)				
Комбайнів зернових	тис. шт.			40
„ бурякових	„			10
Плугів тракторних	„			140
Віндроверів	„			25
Бавовнозбиральних	„			5
Кукурудзозбиральних	„			20
Картоплезбиральних	„			10
Картопдесажалок	„			12
Машин міжрядкової обробки	„			80
Молотарок АМР	„			10
V. Транспорт				
Експл. довжина валів, мережі	тис. кам.	13,8	14,5	12,5
В т. ч. електрифіковані	„	—	—	3,5
Перевіз вантажів	мил. тонно-кам.	31,8	43,8	105 — 110,0
„ пасажирів	мил. пас.-кам.	11,0	18,0	30,0
Вантаження	млн. тонн	91,5	126,0	330
VI. Постачання й торгівля				
Роздрібний товарообіг у суспільн. сектора	млн. крб.	4370	7100	18000

Показники	Одиниця виміру	1931 р.	1932 р.	1937 р.
Охоплення громадським харчуванням у %				
індустр. людности . . .	ман. крб	45,9	61,0	80
сільської " . . .	"			50
VII. Комунальне господарство та житлове будівництво				
А. Комунальне господарство				
Довжина вуличної водогінної мережі	кам.	2500	3000	5500
каналізації	"	575	700	2500
Довжина трамвайної колії . .	"	700	850	2500
Трамвайний парк	штук		1600	12000
Автобусний	"		500	10000
Б. Житлове будівництво				
Загальний міський житлофонд УСРР на вінець року . .	тис. кв. метр.	—	38500	67000
			За першого п'ятиріччя в 4 роки	За другого п'ятиріччя
Збудовано нової житлоплощі у міських селищах	"		6900	32000
VIII. Соціально-культ. сектор				
Контингент дошкільників у дитсадках	тис. чол.	210	420	1900
" дитмайданчиків . . .	"	—	—	1200
" учнів шкіл I і II центрів	"	42,10	5600	7000
Кількість ліжок у соматичних лікарнях	тис. ліжок	46,3	57,4	120
" " у пост. яслах . . .	"	52,7	82,8	1000
" " у курупрі та будинках відпочинку	"	25,0	31,5	55

Показники	Перше п'ятиріччя в 4 роки (29 — 32)	Друге п'ятиріччя 1933 — 37 р.р.
IX. Капітальні вкладення (млн. крб.)		
По всьому народньому господарству УСРР (млн. крб.)	10.000	34.000
В т. ч. по галузях (без дубльованих сум)		
Електрифікація	600	1.500
Промисловість	4.100	10.000
Б т. ч.: паливна		1.700
метал		1.700
машинобудівництво		1.500
хемія		1.300
будівельна та будматеріалів		1.000
легка промисловість		750
промисловість НКПостач.		1.600
промкооперація		300
Транспорт	1.400	5.000
В т. ч.: залізничний		2.400
водний		600
безрейковий		1.500
Сільське господарство	1 650	6.000
Житло - комунальне господарство	1.100	6.500
Торгово - побут. буд - во	—	1.200
Соц.- культ. сектор	500	3.000
В т. ч.: масова освіта		1.300
охорона здоров'я		800

В проектуванні н.-д. установ потрібно звернути увагу на застосування кооперації в роботі н.-д. установ.

5. Запроектувати організацію в найбільших промислових центрах УСРР протягом другої п'ятирічки філії керівних н.-д. установ УСРР, насамперед організацію в перші роки п'ятирічки в Донбасі філії ВУАН і філії ВУАМЛІН, а також філії Академії с.-г. наук (Правобережжя). Утворити Академію Педагогічних наук на Україні.

Капіталовкладення по лінії науки потрібно використати в першу чергу підведення матеріальної бази існуючої мережі, а також забезпечити будівництво основних інститутів, робота яких спрямована на опрацювання найактуальніших проблем соціалістичної реконструкції народного господарства й завдань культурної революції. Проробити зокрема питання про розвиток і перебудову фабрично-заводських лабораторій на лабораторії інститутського типу.

Відозва першої всеукраїнської конференції з розміщення продукційних сил

До всіх працівників науково-дослідних закладів органів планування і регулювання, до інженерно-технічного персоналу, до всієї пролетарської громадськості.

Товариші!

Історичні директиви XVII партконференції ставлять перед нами надзвичайної ваги завдання, успішне виконання яких обмовлюється глибоким практичним і теоретичним їх опрацюванням. Марксівсько-ленінська теорія, що є основа нашого соціалістичного будівництва має озброїти нас у відповідальній роботі опрацювання плану другої п'ятирічки.

Основним політичним завданням другої п'ятирічки є остаточно зліквідувати капіталістичні елементи і класи взагалі, цілком знищити причини, що породжують класову різницю і експлуатацію, подолати пережитки капіталізму в країні в свідомих і активних будівників, безкласового суспільства. Це політичне завдання розв'язуватиметься в органічному зв'язку з розв'язанням основного господарського завдання другої п'ятирічки—завдання вивершити реконструкцію всього народного господарства утворити технічну базу для всіх галузей народного господарства" (з резолюції XVII партконференції).

План побудови другої п'ятирічки є план побудови соціалізму. Такий план треба опрацювати надто старанно. Мільйони трудящих мусять взяти активну участь в опрацюванні планів другої п'ятирічки.

Ім на допомогу повинні прийти—вся наукова думка, весь колектив органів планування і регулювання, весь інженерно-технічний персонал.

Академіки ВУАНУ! Ваша увага має бути спрямована на опрацювання комплексних проблем, проблем комбінування окремих галузей народного господарства, проблем економіки і спеціалізації районів.

Конференція висловлює глибоку певність того, що ВУАН на розв'язання цих завдань мобілізує всю свою творчу активність.—

Працівники науково-технічних інститутів! Поверніть план своїх робіт лицем до завдань другої п'ятирічки. Перед вами стоять величезної ваги завдання в усіх галузях промисловості. Мобілізуйте свою увагу на проблеми найновішої техніки, дайте основи соціалістичній техніці другої п'ятирічки, боріться за ленінізм у техніці.

Машинобудівники! Бороться за правильно опрацьований план спеціалізації і кооперування машинобудівництва, за типізацію, стандартизацію і раціоналізацію, за правильне географічне розміщення машинобудівництва, за організацію нових виробництв, для утворення цілковитой техніко-економічної, незалежності СРСР від капіталістичних країн.

Хеміки! Боріться за нові успіхи в царині колоїдної хемії, в царині хемії дисперсних систем, за прискорення хемічних реакцій, за міцний розвиток електрохемії, агрохемії, за нові хемічні виробництва, за нову техніку другої п'ятирічки.

Металюрги! Боріться за те, щоб у плянах другої п'ятирічки з металюргії були вищі якісні показники. Боріться за правильно-розгорнутий плян великих реконструктивних робіт. Боріться за другу п'ятирічку високоякісних і спеціальних сталей.

Енергетики! Друга п'ятирічка мусить бути п'ятирічкою форсованого розвитку місцевого палива, мусить бути п'ятирічкою вивершення побудови комплексно-механізованого вугільного господарства Донбасу, мусить бути п'ятирічкою розгорнутого електробудівництва.

Беріть активну участь в опрацюванні проблем безперервного вугільного потоку, проблем збагачення вуглів, проблем газифікації і хемізації бурих вуглів і торфів України. Боріться за те, щоб у плянах другої п'ятирічки запроєктувати ті раціоналізаторські і реконструктивні заходи, які мають забезпечити найвищі якісні показники.

Геологи, геодезисти! Допоможіть суміжним з вами галузям промисловості і галузям народного господарства вашими матеріалами, вашим знанням у вивченні наших природних продукційних сил, форсуйте свої геологорозвідкові роботи.

Академіки Всеукраїнської академії с.-г. наук працівники науково-дослідних органів в галузі сільського господарства! Перед нами висувається завдання величезної ваги — завдання, зв'язані з вивершенням другої п'ятирічки соціалістичної реконструкції сільського господарства. Ви повинні взяти активну участь у розв'язанні виняткової ваги проблеми, яку вказав проводир нашої партії т. Сталін — проблеми розміщення і спеціалізації сільського господарства. Ми вивершемо в основному другої п'ятирічки механізацію сільсько-господарського виробництва. Науково-дослідча думка повинна прийти на службу в справі опрацювання плянів цієї механізації.

Рослинники! Боріться за дальший розвиток технічних культур, за високі врожаї зернових, за високу якість рослинної сировини. Боріться за бавовник.

Працівники тваринницької галузі! Боріться за розв'язання завдань соціалістичного тваринництва другої п'ятирічки. Боріться за те, щоб наше тваринництво другої п'ятирічки стало високопродуктивним. Опрацьовуйте пляни потрібних для цього заходів. Боріться за достатні кормові площі.

Працівники транспорту! Друга п'ятирічка буде п'ятирічкою розгорнутого пляну реконструкції всіх типів транспорту, п'ятирічкою найширшого нового будівництва. Ми починаємо великими масштабами виконувати плян електрифікації залізничного транспорту. Науково-дослідчі установи, інженерно-технічні сили транспорту повинні розгорнути науково-дослідчу і проєктну роботу з питань електрифікації, автоматизації, реконструкції транспортного будівництва, енергійного господарства транспорту, щоб поставити комплексні проблеми в галузі транспорту.

Шляховики водники! Боріться за вищі транспортні показники в плянах другої п'ятирічки.

Працівники легкої і харчової індустрії! Мобілізуйте свою активність у справі готування пляну другої п'ятирічки, що забезпечує збільшення постачання людиності головних споживчих товарів, серед них речей харчування, до кінця другої п'ятирічки не менш, як у 2—3 рази проти кінця першої п'ятирічки.

Плянники-економісти! Пов'яжіть свою роботу з працівниками заводів, фабрик, шахт, колгоспів, радгоспів, залізниць. Пов'яжіть свою

роботу з комсомолом, з професійними організаціями. Пам'ятайте, що практичний план побудування соціалізму в нашій країні можна опрацювати тільки на цій основі, можна забезпечити правильне застосування марксистсько-ленінської методології в галузі планової роботи, можна забезпечити більшовізм у плановій роботі.

Всеукраїнська конференція з розміщення продуктивних сил неохитно переконана, що продуктивні сили соціалістичного господарства другої п'ятирічки максимально розвинуться, і на основі цього розвитку політична та економічна міць пролетарської держави піднесуться на вищий щабель.

Конференція висловлює глибоку певність, що в опрацюванні другої п'ятирічки діячі науки зв'яжуться з широкою пролетарською громадськістю, що за проводом більшовицької партії та її ленінської ЦК єдиний колектив науки і практики успішно опрацює план другої п'ятирічки.

Хай живе друга п'ятирічка — п'ятирічка побудування соціалізму.

Президія конференції

Проти механістичних і буржуазних перекирчень марксистсько-ленінської теорії

(Авторецензія)

Тов. Сталін своїм листом до редакції журналу „Пролетарська Революція“ викрив наклепницьку спробу контрабандистів контрреволюційного троцькізму перекирчити історію партії. Лист тов. Сталіна мобілізує увагу всіх членів партії на посилення більшовицької чуйності у питаннях марксистсько-ленінської теорії, на посилення марксистсько-ленінського ідейно-політичного виховання членів партії, комсомольців і робітничих мас. В нових умовах, коли клясовий ворог намагається крадькома просунути в захованій формі свою контрабанду в царині теорії, особливо потрібна *войовнична непримиренність, нещадна боротьба за чистоту марксистсько-ленінської теорії* в усіх її царинах.

„Лист тов. Сталіна вимагає від усього економічного фронту підвищити партійну чуйність у боротьбі проти перекирчень марксистсько-ленінзму. Треба більше загострити боротьбу на два фронти у політекономії проти механіцизму, цієї головної небезпеки і основної теоретичної бази правого опортунізму, з одного боку, проти меншовикуватого ідеалізму, контрреволюційної рубінщини — з другого“¹⁾.

Ревізія марксистизму, що її проповідують механісти, і перекирчення діалектики провадять до нерозуміння діалектично суперечливої природи перехідного періоду, провадять до усієї суми капітулянтських теорій правого ухилу, до теоретичного роззброєння пролетаріату. Прикладення механістичної методології неминучо виробляє до опортуністичних перекирчень марксистизму-ленінізму, які в своїм логічним завершенні злучуються з явнобуржуазними теоріями класового ворога.

Ставлячи в основу механістичну методологію, я припустив у своїх друкованих роботах ряд опортуністичних і буржуазних перекирчень марксистсько-ленінської теорії. Я продумав свої помилки і відмовився від антиленінських поглядів, висловлених у моїх роботах, але не дав ще розгорненої критики їх, не зважаючи на те, що в центральній органі КП(б)У „Комуніст“ (6/IV 1931 р. і 10/1 1932 р.) і в „Комсомольской Правде“ (11/XII 1931 р.) викрито наявність у моїх роботах шкідливих протипартійних концепцій. Вважаю це за свою грубу помилку, бо моїм обов'язком було взяти під розгорнену більшовицьку самокритику антиленінські настанови. Що є у моїх роботах.

Моя перша друкована праця популярна брошура „что должен знать рабочий о жизни и учении Карла Маркса“, що її написано разом з тов. Л. Крижовим і видано 1925 р., побудована цілком на основі антиленінських теорій механіцизму. Вона не тільки не дав відсічі механіцизму, але й цілі розділи її — це пересказування „славновісного“ „Історичного матеріалізму“ Вухаріна з усіма його перекирченнями марксистизму.

¹⁾ „Лист тов. Сталіна і завдання економістів“, „Правда“ з 24/XII 1931 р.

Наприклад, замість того, щоб по-ленінському пояснити поняття діалектики, як „науки про зачаткові основи руху, як зовнішнього світу, так і людської мислення“¹⁾, замість того, щоб показати, що діалектична метода повчає розуміти дійсність в її розвитку, в боротьбі внутрішньо-притаманих її суперечностей, в єдності протилежностей,— я й тов. Крижов у відповіднім розділі нашої брошури обмежуємося таким беззмістовним ліберальним визначенням: „Діалектика — грецьке слово. Воно визначає суперечність“ ... (стор. 27).

У розділі про суспільство ми дали антимарксистське богданівсько-бухаринське розуміння суспільства, як „сукупності людей, що об'єднані трудовими зв'язками“, (стор. 30-33). Таке розуміння суспільства не діалектичне, воно не включає моменту розвитку, не показує суспільства, як єдність протилежностей, не показує переходу однієї суспільної форми до вищої, нарешті, не включає класових суперечностей (не дарма ж у нашій брошурі питання про класи не „вклаалося“ у цей розділ і його перенесено в інше місце). За вченням Маркса „виробничі стосунки в їхньому цілому утворюють те, що зветься суспільними стосунками, суспільством. До того ж суспільством, що перебуває на певному *шаблі розвитку*, суспільством із своєрідним притаманим йому характером. Античне суспільство, феодальне суспільство, буржуазне суспільство є такі сукупності виробничих стосунків, з яких кожне визначає разом з тим і особливий ступінь у розвитку людства“²⁾. Замість такого діалектичного розуміння суспільства, замість вияснити поняття суспільно-економічної форми, що так підкреслював т. Ленін³⁾, у нашій брошурі подано механістичні міркування про суспільство, „що включає усе людство“ (стор. 30), тобто розвивається „теорію“ суспільства, що корисна тільки буржуазії, яка заінтересована у замазуванні класової боротьби і класових суперечностей.

І не випадково, після всіх перлин механіцизму, що є філософською основою правого ухилу, ми допустили у своїй книжці також формулювання у дусі явно-куркульської теорії мирного вrostання куркуля в соціалізм. На стор. 60 зазначено: „Після завоювання і зміцнення радянської влади робітничий клас буде господарство СРСР, спираючись на бідняцьку і середняцьку частину села. Водночас ми не перешкоджаємо збагачуватися заможним селянам, бо це визначає, в наших умовах, збільшення добутку всієї країни і за вмілої політики це збагачення використано буде для комуністичного будівництва“. Такі міркування є не що інше, як популяризація шкідливішої куркульської теорії вrostання, що „приспильє робітничий класу, підриває мобілізаційну готовність революційних сил нашої країни, демобілізує робітничий класу і полегшує наступ капіталістичних елементів проти Радянської влади“ (Сталін).

В нашій брошурі недосить і не цілковито освітлено „те особливе і нове у працях Леніна, що його вніс Ленін у загальну скарбницю марксизму і що, природно, пов'язується з його іменем (Сталін) хоч до часу написання нашої книжки вже оголошено було роботу т. Сталіна — „Про основи ленінізму“, де дано блискучу більшшовицьку характеристику *ленінського етапу* у розвитку марксизму. В нашій книжці не дано розгорненого викладу ленінізму, як „марксизму доби імперіалізму і пролетарської революції“. Точніше: ленінізм є теорія і практика пролетарської революції взагалі, теорія і практика диктатури пролетаріату в особливості“. (Сталін). Такий виклад ролі Леніна у розвитку марксизму, що його подано в нашій книжці тільки тягне воду на коло троцькістських і інших фалшивників історії партії.

¹⁾ Ленін — Собр. соч., т. XII, стор. 323.

²⁾ Карл Маркс — „Наймана праця і капітал“.

³⁾ Ленін — Собр. соч., т. II, стор. 73.

З наведених прикладів видно, що вся наша книжка 1925 р. про Маркса є в цілому антиленінською, а тому політично шкідливою. Тому вимогу „Комсомольской Правды“ (з 11 грудня 1931 року) про припинення поширення і про вилучення нашої брошури я вважаю за цілком правильну.

В основу моєї статті „Конъюнктура как предмет экономической теории“¹⁾ покладено бухарінську механістичну „теорію рівноваги“, що є наріжний камінь філософії правого опортунізму і його куркульсько-реставраторських теорій.

Теорія рівноваги вважає за основне завдання політичної економії знайти „закон рівноваги“ у протилежність Марксові, який шукає закон руху сучасного суспільства. Теорія рівноваги виключає розвиток. Вона в якнай-грубший спосіб перекручує закони діалектики, заперечуючи єдність протилежностей, перекручуючи вчення про перехід кількості в якість тощо. Перекрутивши марксистсько-ленінське розуміння суперечностей, вона підмінює аналіз суспільних суперечностей механістичними міркуваннями про пристосування і розглядає суперечності, як порушення „нормального“ стану рівноваги.

Кажучи про помилки правих у питаннях партійної політики, тов. Сталін підкреслює, що вони випливають із покладених в основу їх теоретичних поглядів і передусім із нерозуміння марксистсько-ленінської діалектики: „Не може бути, щоб ці помилки, помилки у питаннях про класову боротьбу, про загострення класової боротьби, про селянство, про неп, про нові форми змички,— не може бути, що усі ці помилки виникли у нього випадково. Ні, ці помилки не випадкові. Вони, ці помилки тов. Бухаріна, вийшли із неправильної його настанови, із його теоретичних хиб“²⁾.

Теорія рівноваги править за методологічний фундамент і філософське „обґрунтування“ капітулянтських теорій правого опортунізму, що визначають зраду інтересам робітничої класи. Прямим логічним висновком із неї є: проповідувана правими опортуністами соціально-фашистська „теорія організованого капіталізму“, капітулянтське настановлення на зниження темпів індустріалізації, теорія вrostання куркуля в соціалізм, ставка на самоплив у колгоспні русі, ліквідаторське ставлення до суцільної колективізації та ліквідації куркуля як класу тощо. „Не важко зрозуміти, що ця теорія (теорія „рівноваги“ секторів— Н.Є.) не має нічого спільного з ленінізмом. Не важко зрозуміти, що ця теорія має об'єктивно своєю метою відбороти позиції індивідуального селянського господарства, озброїти куркульські елементи „новою“ політичною зброєю в їхній боротьбі з колгоспами і дискредитувати позиції колгоспів“ (Сталін).

Обґрунтовуючи теорію і практику правого ухилу, теорія рівноваги визначає капітуляцію перед капіталістичними елементами. Теорії правих опортуністів засновані на механістичній методології, безпосередньо влучаються з ідеологією махрово-буржуазних контрреволюціонерів від Кондратьєва до Громана і Базарова. Не дарма шкідники на процесі меншовиків-інтервентів просто заявляли, що вони використали як свою зброю, теорію рівноваги, зміцнюючи нею свої шкідницькі заходи в царині планування і зокрема, широко прикладаючи її у питаннях конъюнктури. Кондратьєвщина використала бухарінський „постулат рівноваги“ для відборони своєї програми капіталістичної реставрації.

Механістична методологія, покладена в основу моєї статті про конъюнктуру і, зокрема, застосування теорії рівноваги, обумовила

¹⁾ У збірн. „Вопросы экономики“ І.Н.Г. 1928 р., стор. 5-35.

²⁾ Сталін „Питання ленінізму“, рос. вид., стор. 573.

ряд серйозних помилок і перекручень марксистсько-ленінського вчення про цикл і кризи. Саме визначення кон'юнктури в мене обґрунтовано на понятті рівноваги, як „природного закону“, притаманного усім суспільно-економічним формаціям, при чому цю рівновагу розуміється, як „вихідний“ стан економіки (стор. 9 і 18). Звідси й визначення кон'юнктурного циклу, як „специфічної форми здійснення рівноваги у розвитку, властивій капіталізмові“ (стор. 24). Антиленінський зміст цих міркувань полягає передусім в тому, що, виходячи із механістичного принципу рівноваги у протилежність марксистській методі вивчення „закону руху“ капіталізму, вони (ці міркування) *затушовують суперечності капіталістичного ладу, які на ділі найяскравіше виявляються саме в кон'юнктурному циклі і кризах.*

Економічний розвиток і рух кон'юнктурного циклу пояснюється у моїй статті за всіма правилами механізму із взаємності стосунків між системою і оточенням: „Взаємочинність суспільства і природи відкриває нам джерело саморуху, про який говорив Ленін, пояснюючи суття діалектики“ (стор. 18). Або в іншій варіації: „За економічний розвиток ми вважаємо зміни виробничих стосунків наслідком суперечливої взаємочинності між розвитком виробничих сил і економікою“ (стор. 32).

Отже розвиток виробничих сил пояснюється в мене як наслідок впливу на суспільство із-зовні, а економічний розвиток — як результат впливу з-зовні на виробничі стосунки. Таке трактування розвитку показує грубе *нерозуміння марксистсько-ленінської діалектики.* Насправді, Ленін гостро критикував таку концепцію розвитку, яка переносить джерело саморуху тільки на-зовні...¹⁾

Він протиставив їй поняття „розвитку“ як єдності протилежностей (роздвоєння єдиного на протилежності, що взаємно виключають себе і взаємостосунки між ними) вважаючи, що тільки така концепція „дає ключ до саморуху“ усього єущого, тільки вона дає ключ до „стрибків, до „прориву поступовості“ до „перетворення у протилежність“ до знищення старого і виникнення нового“. (Ленін вважає за суть діалектики саме: „Рух“ і „саморух“ (це Н. В. (самовільний) самостійний) (спонтанейний, внутрішньо-доконечний рух“²⁾).

Отже, подане у моїй статті пояснення розвитку кон'юнктури за механістичним принципом взаємовідношення системи і оточення явно суперечить вченню Леніна, який підкреслював і виставляв на перший план саме рух внутрішніх суперечностей речі, як рушійну силу розвитку.

Із зазначеної механістичної методології випливає також ряд похідних помилок у моїй роботі і, зокрема, цілком недостатній вияв значення кризи як основної і важливішої фази капіталістичного циклу, що пов'язане саме з ігноруванням внутрішніх суперечностей як рушійної сили розвитку і тягне воду на коло буржуазних теорій, що намагаються замазати суперечності капіталізму.

Застосовування теорії рівноваги не могло не призвести мене до ряду серйозних помилок і політично неправильних формулювань також і в аналізі конкретної кон'юнктури радянського господарства.

Наприклад, у статті „Кон'юнктура першого полугоддя і очередные задачи плановой работы“, виходячи з того, що проблема *рівноваги є „центральною проблемою контрольних цифр* (у журналі „Хозяйство Украины“ 1928 р. № 5, травень, стор. 20³⁾): „...це потребує передусім

¹⁾ Ленін. „К вопросу о диалектике“. „Большевик“. 1925 р. № 5 — 6.

²⁾ Ленинский сборник 9, стр. 127 — 128.

³⁾ Подібне антиленінське твердження про те, що проблема рівноваги є нібито основне питання плану, є і в багатьох інших статтях до 1929 р. включно: стаття „Контури хозяйственного плана на 1928/29 год.“ у „Хозяйство Украины 1929 р. № 7 — 8 та інш.

особливо уважної уваги до проблеми рівноваги окремих елементів народного господарства, до забезпечення його безкризового розвитку. Можна сказати, що це є центральна проблема контрольних цифр.", — *я неправильно аналізував наші господарські труднощі, при чому з моєї аналізи випала класова боротьба. Зокрема говорячи про причини утруднень на хлібному фронті 1927/28 року, я писав, що „загострення товарового голоду у першому кварталі викликане, зокрема несвоєчасним регулюванням співвідношення між платоспроможним попитом і поданням промтоварів, призвело до кризи хлібозаготівель, яка загрожувала вилитися у загальногосподарську кризу“ (зазначена стаття, стор. 8), при чому я не вказав на цілий ряд інших причин наших заготівельних утруднень, і особливо на опір політиці хлібозаготівель з боку куркульських елементів. Неправильну характеристику наших труднощів зростання подав я і в статті „Передвісники загальної капіталістичної кризи та наш підйом“ („Господарства України“, жовтень 1929 р.), де я писав: „Більшість господарчих труднощів... зв'язано у той чи інший спосіб із явищами так званого товарового голоду, я не аналізував при цьому конкретного зв'язку наших труднощів зростання з реконструкцією технічної бази і соціально-економічних стосунків, а головне не показав що, „за нашими труднощами ховаються наші класові вороги, що труднощі ці ускладнюються запеклим опором клас нашої країни, що відживають, підтримкою цих клас з-зовні, наявністю бюрократичних елементів у наших власних установах, наявністю і заско-ружності у деяких прошарках нашої партії“ (Сталін). Брак правильної класової аналізи нашої кон'юнктури обумовив мене у такі, наприклад, неправильні формулювання: розглядаючи шляхи виходу із хлібних утруднень я писав про „підвищення товаровості зернового господарства через інтенсивне розширення колективізації, посилене будівництво „хлібних фабрик“ — радоспів і підвищення врожайності індивідуальних селянських господарств“ (Стаття „Контурі хозяйственного плана на 1928/29 г. у „Хоз. Укр.“ 1928, №, стор. 23), не зазначивши при цьому, що партія намагається підвищити врожайність саме дрібного і середнього індивідуального господарства і що „ми не можемо і не повинні підтримувати індивідуальне велике куркульське господарство“ (Сталін).*

Далі прискорення темпів колективізації, посилення нових форм змички я намагався обґрунтувати (у статті „Год социалистической реконструкции“ у тому ж журналі за вересень 1929 р.) не на базі усе тієї ж теорії рівноваги, через що я не дав правильної більшовицької аналізи процесу соціалістичної реконструкції і, зокрема, не показав, що в основі цього процесу лежить класова боротьба. У цій же статті я допустив механістичне формулювання про „співіснування стихійно-ринкових і організаційно-плянних форм господарського регулювання“. Таке формулювання суперечить більшовицькому розумінню діалектичної єдності радянської економіки за провідної переважної ролі соціалістичного плану, який підкорює собі ринок і використовує ринкові форми, щоб побудувати соціалізм.

Ленін писав про вчення Маркса: „У цій філософії марксизму, вилитій з одного куска сталі, не можна витягти жодного основного поси-лання, жодної істотної частини, не відходячі від об'єктивної істини, не потрапляючи в обійми буржуазно-реакційної брехні“. Взявши за основу механістичну теорію рівноваги, я прийшов до антиленінського пояснення кон'юнктури і кризи, при чому обґрунтовуючи у загадній статті „Кон'юнктура, як предмет економічної теорії“, бухарінське розуміння рівноваги у прикладенні до теорії циклу, я взяв під оборону також погляди Кондратьєва у цьому питанні: „Якщо в полеміці проти Кондратьєва у цьому

питанні бачити більше, ніж звичайний спір про слова, то треба визнати, що Осінський тут непотрібно перегинає палку" (стор. 19 моєї статті). У цій же статті я зробив таку грубу помилку — допущення можливості "циклів" для перехідної економіки: "Якщо здавати собі справу в усій умовності цього терміну для перехідного періоду, то можна мабуть, і в цьому типі господарства говорити про "цикли", маючи на увазі періодичність у темпі розвитку виробничих сил" (стор. 24). Не зважаючи на всі "застереження", не зважаючи на зазначувану далі відсутність криз у перехідній економіці, таке формулювання визначає по суті визнання циклічної, тобто капіталістичної форми розвитку радянської кон'юнктури¹⁾. А це визначає перенесення закономірностей капіталізму до радянської економіки і суперечить лєнінському уявленню про нашу економіку і суперечить до того цілому ряду моїх власних статей²⁾, де я, проводячи боротьбу з буржуазними поглядами про тотожність радянської економіки з капіталістичною, спеціально протиставляв "дві системи" і докладно аналізував ґрунтовну відміну їх і переваги радянської системи. Якщо довести думку про можливість циклічного розвитку радянського господарства до логічного кінця, то вона приведе або до контрреволюційної троцькістської тези про те, що радянська кон'юнктура підлягає ніби циклічним коливанням капіталістичного світового господарства, або — до Кондратьєвсько-Базаровської теорії "загасної кривої", що її висунули буржуазні реставратори для того, щоб затримати темпи розвитку соціалістичного сектора.

Зазначені буржуазні перекручення марксизму-лєнізму у моїх працях ще раз показують глибокий теоретичний зв'язок механізму з опортуністичними теоріями і змичку цих останніх з явно-контрреволюційними поглядами буржуазних реставраторів. Вони доводять ще раз, що *всьяке механістичне перекручення марксизму неминуче (і навіть проти волі автора) провадить кінець-кінцем до болота буржуазно-реакційної апологетики*, хоч би сам автор і не усвідомлював цієї неминучості.

Лєнінський принцип партійності науки вимагає від кожного марксиста, що аналізує ті чи інші теоретичні системи, щоб він обов'язково викривав їхню *класову суть*. Між тим, у моїй критиці буржуазних економістів бракувало *класової аналізи і більшовицької непримиренності*. Наприклад, замість того, щоб викрити махрово-буржуазний зміст кон'юнктурної теорії шкідника Кондратьєва, я у своїй наведеній статті — "Кон'юнктура, як предмет економічної теорії", відкидав Кондратьєвське визначення кон'юнктури тільки за його "надто формальний характер" (стор. 23). У питанні про теорію "великих циклів", що її утворили буржуазні апологети спеціально, щоб довести вічність капіталістичного ладу і короточасність загальної кризи капіталізму, — я допустив уникливе і по суті антипартійне твердження, що "існування великих циклів є ще спірне питання, якого ми тут, проте, не можемо розглядати" (тамо ж); далі цілком недостатньо викрив я буржуазний апологетичний зміст кон'юнктурної теорії другого економіста з цього ж шкідницького табору Первушіна, а також цілої плеяди кон'юнктурних теоретиків, як Лєве, Шумпетер та інші. Нарешті, я не дав належної відсічі класово-ворожому виступові буржуазного "теоретика" Звоничького, який у своїй доповіді в Інституті економічних досліджень Держплану УСРР "Про методи спо-

¹⁾ У своїх пізніших статтях (зокрема в статті "Про реорганізацію кон'юнктурних спостережень" в журналі "Шляхи індустріалізації" березень 1930 р. я відмовився від такого погляду, але зробив другу помилку — перебільшене уявлення про можливість запозичити технічні способи кон'юнктурного спостереження із практики буржуазних кон'юнктурних Інститутів.

²⁾ "Передвісники загальної капіталістичної кризи та наш 'підйом' у 'Господарство України', жовтень 1929 р.; потім стаття у збірнику "Україне" Товариства Культмички" та інші.

стережень та планування молекулярних процесів у нашому господарстві" проводив куркульсько-кондратьєвські концепції у питаннях про плян і кон'юнктуру. У своїм виступі на цю доповідь (див. „Вісті Інституту економічних досліджень при Держплані УСРР № 3" — травень — липень 1930 р.), солідаризуючись з деякими політично-неправильними тезами доповідача, я обмежився потім критикою окремих „помилко-цького замість того, щоб, піднявши питання на принципово-політичну височину, викрити класовий зміст його концепції, при чому у своїм виступі я допустив ряд помилок (у питанні про рянок і плян тощо), аналогічних тим, на яких я вже зупинявся.

Така „критика“ буржуазних теорій через формальну аналіз їх і з'ясування їхніх окремих суперечностей, що не викриває класової природи цих теорій і не піднімає боротьби з ними на політичну височину, визначає „гнилий лібералізм“ і суперечить марксистсько-ленінській методі. „Без непримиренної боротьби з буржуазними теоріями на базі марксистсько-ленінської теорії не можна одержати повної перемоги над класовими ворогами“. (Сталін).

Рішучо засуджуючи всі опортуністичні (а в окремих питаннях прямо буржуазні) перекручення марксизму-ленізму, що є в моїх роботах, я вважаю за свій обов'язок по-більшовицькому виправити свої помилки дальшою розгорненою самокритикою і активною боротьбою за генеральну лінію партії та за чистоту марксистсько-ленінської теорії.

Н. Єфімов - Малтапар.

До редакції „Господарство України“

У своїй статті „Промисловість Італії і фашизм“, вміщеній у № — 9 - 10, „Господарство України“ за 1931 р., мною припущено низку помилок та неправильних тверджень. За свій обов'язок вважаю дати самокритику цих тверджень й статті в цілому.

Мене особисто цікавила конкретна економіка промисловости Італії, при цьому я намагався на конкретному матеріалі показати ті процеси загнивання італійського народного господарства, що відбуваються за існування фашизму. Але те, що я не виходив з засад розгорнутої класової аналізи окремих економічних явищ, і те, що там, де така аналіза є, мною припущено низку неправильних формулювань, а також побудова окремих частин статті — об'єктивно перетворюють її у класово-ворожу та шкідливу.

Головною помилкою є формулювання про характер двох диктатур: механічне протиставлення їх, без характеристики відмінностей їх змісту, нічим не підрізняється від кавтськіянского погляду, який не бачить ніякої різниці між комунізмом та фашизмом й заперечує демократичний характер пролетарської диктатури. У дійсності ж диктатура пролетаріату є диктатура робітничої класи над буржуазією та куркульною, що скерована на подавлення цієї буржуазії міста та села; при цьому вона є демократичною, що обумовлено самим характером диктатури пролетаріату. „Демократія для гігантского большинства народа и подавление силой, т. е. исключение из демократии, эксплуататоров, угнетателей народа — вот каково видоизменение демократии при переходе капитализма к коммунизму“. (Ленін, Государство и революция).

Моє формулювання про спілку робітників з селянством зараз є недостатнім, оскільки від селянства не відокремлено куркуля; мова може

йти лише про союз з колгоспником, що є зараз головною підпорою радянської влади на селі, одноосібником-середняком та незаможником.

Щодо фашистської диктатури, вона є диктатурою фінансового капіталу, що володіє важкою промисловістю, над усіма трудящими клясами, у першу чергу, над робітниками та селянами. При цьому фашизм цілком заперечує будь-яку демократію. З цього видно, що немає будь-яких підстав взагалі порівнювати ці дві диктатури.

Приводячи неправильне формулювання ліберального письменника, я характеризував його як „яскраве“, що дає привід гадати, що я з ним солідаризуюсь, тим більш, що воно приводиться на початку статті, і для змісту останньої взагалі не було потрібне.

Далі, кажучи про індустріалізацію в Італії та в СРСР, я механічно протиставив ці дві країни, не підкресливши цілком відмінні завдання й зміст індустріалізації там і тут: в Італії вона обумовлена імперіалістичними прагненнями великої буржуазії, а в СРСР — прагненням якнайшвидше збудувати соціалізм; тим більш в умовах капіталістичного оточення потрібно утворення максимальної економічної незалежності від закордону. Цілком відмінний характер нашої індустріалізації натурально має свій вираз у цілком інших формах та методах її здійснення.

Отже заявляю, що уміщеної в № 9-10 фрази про індустріалізацію СРСР за допомогою чужоземного капіталу, яка є контрреволюційним буржуазним формулюванням, у моєму рукописі не було, а тому відповідальність за неї падає цілком на редакцію¹⁾.

Зупиняючись на питаннях про темпи розвитку італійської промисловості, які на підставі статистичних даних фактично були більш швидкими, ніж у старих капіталістичних країнах, зокрема у довієвські часи, я це пояснюю більш швидкими темпами індустріалізації у молодих капіталістичних країнах. Кількаразове повторення цього терміну — „молода країна, „молода буржуазія“ — складає враження про наявність у фашистській країні якоїсь-то молододі, здорової сили, що стоїть в суперечності з дійсною загальною кривою капіталізму, з якої жодна капіталістична країна не є винятком. У дійсності ж справа тут не в цьому, а в законі нерівномірного розвитку капіталізму, про що в даному місці й не згадується:

„Закон неравномерного развития в период империализма означает скачкообразное развитие одних стран в отношении других быстрое отставание с мирового рынка одних стран другими“ и т. д.²⁾.

„Небывалое развитие техники и усиливающаяся нивелировка в уровне развития капиталистических стран создали возможность и облегчили дело скачкообразного опережения одних стран другими, дело вытеснения более могучих стран менее могучими, но быстро развивающимися странами“³⁾.

При цьому я мушу зауважити, що в мене підкреслено, що характер темпів розвитку, який ми маємо в Італії, в наслідок діяння закону нерівномірного розвитку капіталізму є властивим лише капіталістичним країнам, а через це ні в якій мірі не виходить розповсюдження цього на СРСР, де господарський розвиток іде за своїми власними законами, які дозволяють здійснювати такі темпи, які неможливі у жодній капіталістичній країні.

Формулювання про характер конкуренції в електропромисловості Італії дає підставу гадати, ніби монополійні концесії зменшують гостроту конкурентної боротьби, що логічно приводить до визначення теорії „організованого капіталізму“. У дійсності справа в тому, що при моно-

¹⁾ Від редакції: цей додаток був зроблений при редактуванні статті т. Кагановським.

²⁾ Сталин. — „Еще раз о соц.-дем. уклоне“.

³⁾ Там же.

полі конкуренція ще більш загострюється, але часто - густо набирає нових більш складних, іноді завуальованих форм; наприклад: конкуренція між різними галузями виробництва, боротьба за одержання концесій, боротьба за квоти тощо.

Неправильним є також пояснення деяких окремих явищ економіки Італії природними факторами: хоч вони і мають певне значення, але все вирішується єдністю продукційних сил та виробничих відносин: так, розвитку легкої промисловості в Італії сприяла наявність дешевих робочих рук.

Наявність недостатнього фактичного матеріалу за останні два роки обумовила недостатній логічний зв'язок між основною частиною статті та розділом про світову кризу, в наслідок чого питання про кризу змазується й складається враження, що все гаразд і що криза не мала значного впливу на промисловий розвиток Італії. При цьому не підкреслено, що індустріялізація Італії відбувалася в умовах загальної кризи капіталізму, яка визначила характер цієї індустріялізації й була фактором її затримки. Недосить розгорнуто питання про власну хронічну кризу італійської промисловості, що є наслідком фашизму й яка є складовою частиною загальної кризи капіталізму.

Хоч у моє завдання не входило вивчення сільського господарства Італії, а втім відрив його від промисловості є штучним і теж змазує наявні протиріччя у народньому господарстві Італії.

Цілком недостатньо також розгорнуто в статті розділ про становище робітничої класи.

Треба ще додати, що в таблиці, де показано динаміку продукції італійського народного господарства, коректурою перепущено низку знаків („мінус“ там, же малося зменшення продукції), а тому з першого погляду складається враження про невпинний зріст продукції, чого фактично не було.

Хоч вище наведена критика не вичерпує все, вона є достатньою аби охарактеризувати статтю, як апологетику фашизму, а тому її вміщення у журналі є контрабандним протяганням ворожих антипартійних настанов.

Лист т. Сталіна цілком правильно доводить доконечність, особливу на даному етапі, коли загострення класової боротьби набуває більш складних форм, зокрема в умовах напруженого міжнародного становища, — слідкувати за чистотою марксо-ленінської методології й чіткістю формулювань, аби дати відсіч усякій свідомій або несвідомій контрреволюційній троцькістській й усякій іншій контрабанді на ідеологічному фронті; тому, рішуче засуджуючи цю статтю, я хочу підкреслити, що у своїй науковій роботі я завжди прагнутиму й ставитиму своїм основним завданням — надалі додержуватись правильної марксо-ленінської методології та партійности в науці.

Е. Стефановський

62458

РЕДКОЛЕГІЯ: Анисімов А. А., Березіков В. С., Крижов Л. В., Кабо Я. С., Наумов Д. В., Побігійло К. К., Суновський Ш. І., Тун Я. А. (відпов. редактор), Яновська Н. Е. (відп. секр.), зав. ред. Каплан Д. А.

